

KUNTOUTTAVAN MAATILATOIMINNAN
VAIKUTTAVUUS JA YHTYMÄKOHDAT SOSIAALISEN
KUNTOUTUKSEN TAVOITTEISIIN

Systemaattinen kirjallisuuskatsaus

Aila Moilanen
Kandidaatin tutkielma
Sosiaalityö
Jyväskylän yliopisto /
Kokkolan yliopistokeskus
Chydenius
Avoin yliopisto
Tammikuu 2020

TIIVISTELMÄ

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO / Kokkolan yliopistokeskus Chydenius, Avoin yliopisto, Sosiaalisyhteiskuntatieteiden tutkimuskeskus

MOILANEN AILA:

Kuntouttavan maatilatoiminnan vaikuttavuus ja yhtymäkohdat sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteisiin – Systemaattinen kirjallisuuskatsaus

Kandidaatin tutkielma, 31 sivua

Ohjaaja: YTT Jiri Nieminen

Tammikuu 2020

Avainsanat: Green Care, kuntouttava maatilatoiminta, sosiaalinen kuntoutus

Tässä tutkielmassa etsitään vastauksia Green Care -toimintaan kuuluvan kuntouttavan maatilatoiminnan (engl. *care farming*, *social farming*) vaikuttavuudesta. Tutkimuksen tavoitteena on samalla selvittää, miten kuntouttava maatilatoiminta soveltuu sosiaalisen kuntoutuksen menetelmäksi. Vaikuttavuudelle perusteluja etsitään muun muassa sillä, miten tutkimuksen teoreettisessa viitekehyksessä esitellyt hyvinvoinnin muodostumiseen liittyvät teoriat, ekososiaalinen teoria, toiminnallisuuden teoria sekä itseohjautuvuusteoria, pätevät kuntouttavassa maatilatoiminnassa. Ekososiaalinen ajattelu perää sosiaalityöltä uudenlaista tapaa ottaa huomioon luonto ja ympäristö. Toiminnallisuuden teoria on kehitetty juuri sosiaalityön teoriapohjaksi. Teoreettisessa viitekehyksessä selvennetään lisäksi Green Caren ja kuntouttavan maatilatoiminnan käsitteitä sekä toiminnan kehitystä Euroopassa. Lisäksi sosiaalisen kuntoutuksen käsitteen historia ja toiminnan nykyinen määrittely sekä sosiaalihuoltolain mukaiset tavoitteet kirkastuvat.

Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen metodin mukaisesti aineistoa on rajattu menetelmällisesti. Aineistossa on mukana englanninkielisiä tutkimusartikkeleita, jotka koskevat työikäisiä, ovat eurooppalaisia, ovat korkeintaan 10 vuotta vanhoja ja käsittelevät maataloilla tapahtuvaa kuntouttavaa toimintaa. Kirjallisuuskatsaukset on rajattu pois, koska ne olisivat aiheuttaneet päällekkäisyyttä ja tulosten vääristymistä. Mukaan kirjallisuuskatsaukseen näillä kriteereillä löytyi kuusi tutkimusta; kaksi brittiläistä, kaksi hollantilaista ja kaksi norjalaista tutkimusta. Suomalaisia kriteerit täyttäviä tutkimuksia ei löytynyt. Suomessa maatalojen kuntouttava toiminta osoittautui hakuprosessin edetessä vähäiseksi ja vielä kehittymässä olevaksi toiminnaksi.

Tuloksista oli pääteltävissä, että kuntouttavan maatilatoiminnan vaikuttavuus perustuu toiminnan normaaliuteen kaikilla olemisen ulottuvuuksilla. Toiminnan vaikutukset näkyivät monin tavoin psyykkisessä, fyysisessä ja sosiaalisessa hyvinvoinnissa. Merkittävimmät hyvinvointiin vaikuttavat tekijät olivat sosiaalinen ympäristö ja varsinkin maanviljelijältä saatu tuki sekä oikea merkityksellinen työ. Myös luonto ja eläimet olivat tärkeitä hyvinvoinnin edistäjiä. Sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteista sosiaalisen toimintakyvyn paraneminen, yhteisöllisyys ja syrjäytymisen ehkäisy näyttävät näiden tutkimusten perusteella toteutuvan kuntouttavassa maatilatoiminnassa. Vaikuttavuutta tukevat hyvinvoinnin muodostumiseen liittyvien teorioiden toteutuminen toiminnassa. Toiminnallisuuden teoria toteutui kuntouttavassa maatilatoiminnassa olemisen, tekemisen ja omistamisen tasoilla, jolloin toimintaa voi pitää varteenotettavana sosiaalityön toimintamenetelmänä. Siten ekososiaalisen teorian esittämä vaatimus sosiaalityön uudenlaisen suhteen muodostamisesta asiakkaan, ympäristön ja luonnon välille voi toteutua kuntouttavassa maatilatoiminnassa. Muualla Euroopassa, varsinkin Hollannissa, Iso-Britanniassa ja Norjassa, kuntouttavan maatilatoiminnan vaikuttavuus on hyvin tiedostettu sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenteessa ja toimintaa tarjoavia maataloja on runsaasti.

Sisältö

1	JOHDANTO	1
2	TEOREETTINEN VIITEKEHYS	3
2.1	Hyvinvoinnin muodostumiseen liittyviä teorioita	3
2.2	Green Care	5
2.3	Kuntouttava maatilatoiminta.....	7
2.4	Sosiaalinen kuntoutus ja teoreettisen viitekehyksen yhteenvetoa	9
3	TUTKIMUSMENETELMÄT JA TOTEUTUS	13
3.1	Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset	13
3.2	Systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja aineistoon hyväksymisen kriteerit.....	13
3.3	Aineiston hankintaprosessi	15
3.4	Tutkimuksen validiteetti, reliabiliteetti ja eettisyys	16
4	TUTKIMUSAINEISTO JA AINEISTON ANALYYSI	18
4.1	Tutkimusaineiston esittely	18
4.2	Aineiston analysointi	20
5	TUTKIMUSTULOKSET	21
5.1	Kuntouttavan maatilatoiminnan vaikutukset	21
5.2	Toiminnassa vaikuttavat tekijät	24
5.3	Sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteiden toteutuminen kuntouttavassa maatilatoiminnassa.....	28
6	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	29
	LÄHTEET	32
	Liite 1: Tutkimusartikkelit, asiakasryhmät, tutkimusmenetelmät ja keskeiset tulokset.....	36

1 JOHDANTO

Tietoisuus luonnon merkityksestä ihmisen hyvinvoinnille on viime vuosina lisääntynyt ja sen myötä on alettu kehittää luontoon tukeutuvia menetelmiä sosiaali-, terveys- ja kasvatuspalveluissa. Myös sosiaalityössä ja varsinkin siihen liittyvässä sosiaalisessa kuntoutuksessa hyödynnetään usein luontoympäristöä, joskus myös maatiloja, joissa tärkeä osa toimintaa ovat kontaktit eläimiin. Kiinnostuin asiasta, koska meillä itsellämme on emolehmätila sekä kesäisin kotieläinpihatoimintaa. Olen huomannut, miten lapset, aikuiset ja varsinkin nuoret hyötyvät eläinten kanssa toimimisesta ja luonnossa liikkumisesta. Sosiaalityön käytännön harjoittelussa Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän aikuissosiaalityössä Green Care -toimintaan ilmeni myös kiinnostusta ja minua kehoitettiin tarjoamaan tilamme palveluja sosiaaliseen kuntoutukseen. Samoihin aikoihin haettiin Kuhmoon aikuissosiaalityöhön sosiaaliohjaajaa ja yhtenä valintaan vaikuttavana tekijänä pidettiin Green Care -osaamista.

Ennen palvelun hyväksymistä palvelun ostaja vaatii yleensä tietoa toiminnan vaikuttavuudesta. Sosiaali- ja terveydenhuollon laadun takeena pitää olla palveluiden vaikuttavuuden tunteminen (THL, 2018). Green Care Finlandin sivustolla kerrotaan, että viimeisten vuosikymmenien aikana toimintaa on tutkittu aktiivisesti, mutta vielä tarvitaan tutkimusta, jolla saadaan tarkennettua toiminnan vaikutuksia ja sen merkitystä kansanterveydellisesti sekä osana sosiaali- ja terveyspalveluita. Toiminnan vaikuttavuutta peräsivät myös Yli-Viikari, Lilja, Heikkilä, Kirveennummi, Kivinen, Partanen, Rantamäki-Lahtinen, Soini (2009, 3) tutkimuksessaan Green Care -toiminnan mahdollisuuksista maataloilla. Myös Ylilaurin (2018, 131) aluetieteen lisensiaatin tutkielmassa ilmeni, että edelleen tarvitaan selkeää tietoa toiminnan hyvinvointivaikutuksista.

Aiheella on yhteiskunnallistakin vaikuttavuutta, sillä maaseudun voimakas rakennemuutos edellyttää maataloilla uudenlaisen toiminnan kehittämistä. Maatilojen Green Care -toiminta voi osaltaan olla yksi tilojen ja kylien elinvoimaisuuden lisääjä. Nykyinen kestävä kehitystä korostava politiikka ei enää suosi tehotuotantoa, vaan sille näyttää nousevan tie pystyyn. Maatilojen Green Care -toiminta tapahtuu tavallisimmin pienehköjen tilojen toimintana (Korhonen, Liski-Markkanen, Nikander ja Roos 2012, 50). Ajan hermolla tämä tutkimus

sosiaalisen kuntoutuksenkin osalta, sillä aloittaessani tätä tutkimusta (lokakuu 2019) oli menossa Rovaniemellä Luonnollisesti-hankkeen koulutus, jonka nimenä oli ”Green Care -menetelmät mukaan sosiaaliseen kuntoutukseen” (Green Care Finland 2019).

Tässä systemaattisen kirjallisuuskatsauksen keinoin tehdyssä tutkimuksessa on aineistona tutkimusartikkeleita maatilojen kuntouttavasta toiminnasta Euroopassa. Niiden pohjalta kartoitetaan toiminnan vaikuttavuutta sekä selvitetään niitä tekijöitä, joista vaikutukset syntyvät. Tulosten pohjalta pohditaan toiminnan soveltuvuutta sosiaaliseen kuntoutumiseen. Hyvinvoinnin muodostumista maatilojen toiminnassa peilataan ekososiaaliseen teoriaan, toiminnallisuuden teoriaan sekä itseohjautuvuusteoriaan, millä etsitään lisävahvistusta toiminnan vaikuttavuudelle. Teoreettis-käsitteellinen viitekehys muodostuu edellä mainittujen teorioiden, Green Caren, kuntouttavan maatilatoiminnan ja sosiaalisen kuntoutuksen käsitteiden pohjalta, joita tutkimuksessa avataan.

Kolmannessa luvussa tarkastellaan tutkimuksen tarkoitusta, tavoitteita ja tutkimuskysymyksiä. Lisäksi siinä selvitetään systemaattista kirjallisuuskatsausta menetelmänä sekä määritellään tutkimusaineiston valinnalle asetetut kriteerit. Seuraavassa alaluvussa käydään läpi aineiston hankintaprosessi, jossa selviävät ne tietokannat, joita tutkimusaineiston hankkimiseen on käytetty. Tutkimuksen valideettia, reliabiliteettia ja eettisyyttä täytyy myös kirjallisuuskatsauksessa pohtia ja sille on seuraava alaluku omistettu. Tutkimusaineiston esittely ja aineiston analyysi ovat neljännen luvun teemat. Tässä tutkimuksessa on käytetty sekä aineistolähtöistä että teoriaohjaavaa sisällönanalyysia, jonka periaatteita ja käyttöä omassa aineistossa selvitetään kyseisessä alaluvussa. Tutkimusaineiston tutkimuksista ja keskeisistä tuloksista löytyy liitteenä taulukko, joka on tämän tutkielman lopussa (Liite 1). Luvussa viisi pohditaan tutkimustuloksia, jotka analysoinnista ovat koostettavissa. Tulokset jakaantuvat kolmeen alalukuun: vaikutusten kartoittamiseen, vaikuttavien tekijöiden kartoittamiseen ja tulosten vertailuun sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteisiin. Tuloksia verrataan samalla hyvinvoinnin teorioihin. Viimeisessä luvussa tuloksista tehdään johtopäätökset ja mietitään tutkimusprosessia sekä aiheeseen liittyviä tutkimustarpeita.

2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

2.1 Hyvinvoinnin muodostumiseen liittyviä teorioita

Närhi ja Matthies (2018, 5) kertovat, että nykyinen kansainvälinen keskustelu ympäristökäytännön ja sosiaalityön suhteesta vaatii ajattelutavan muutosta ekokriittisempään suuntaan. Keskustelussa otetaan vakavasti ihmisen aiheuttamat ympäristömuutokset, mutta samalla pyritään löytämään paikallisia tapoja asioiden ratkaisemiseksi. Tärkeänä nähdään myös paikallisyhteisöjen resilienssi eli kyky uudistua ja sopeutua muutoksiin. Maatiloille sijoittuvan Green Care -toiminnan voi hyvin nähdä ekososiaalisen teorian kautta, jos maatilat alkavat sopeuttamaan toimintaansa enemmän kestävästi kehityksen suuntaan tehokkuuden, jatkuvan tilakoon suurentamisen ja eläinmäärän lisäämisen sijaan (Järvikoski 2009, 87).

Heleniuksen (2012, 55–59) mukaan ajattelutavan muutos jatkuvan talouskasvun ihannoimista voi olla vaikea muutosprosessi meille länsimaalaisille, jotka ajattelemme hyvinvointimme perustuvan juuri siihen. Heleniuksen (2012) artikkelin kirjoittamisen ajoista on kulu-
nut jo jonkin aikaa ja siinä ajassa ajattelutapa on ympäristöongelmien ja ilmastomuutoksen etenemisen vuoksi kypsempi muutokselle. Varsinkin nuoret ovat huolestuneita ilmastomuutoksen tulevaisuuden haasteista. Soini, Ilmarinen, Yli-Viikari ja Kirveennummi (2011, 328) ovat havainneet, että eurooppalaisessa keskustelussa Green Carea tarjotaan jopa uudeksi sosiaali- ja terveystalouden ajattelutavaksi tai ainakin pidetään yleisesti hyväksyttynä teoreettisena mallina.

Suomessa ekososiaalista teoriaa ovat olleet kehittämässä ja tutkimassa Aila-Leena Matthies ja Kati Närhi. Ekososiaalisen ajattelun juuret sosiaalityössä yltävät kuitenkin jo 1800–1900-lukujen taitteeseen Mary Richmondin ja Jane Addamsin käsityksiin ympäristön merkityksestä ihmisen hyvinvoinnille. Richmondin ajattelussa korostui ihmisen sosiaalinen ympäristö, mutta Addams korosti sen lisäksi myös fyysisen ja rakennetun ympäristön merkitystä. (Närhi 2015, 323.) Närhi ja Matthies (2001) jakavat ekososiaalisen viitekehyksen sosiaalityössä ekokriittiseen ja systeemiteoreettiseen pääsuuntaukseen. Systeemiteoreettinen ajattelu korostaa Richmondin tavoin sosiaalisen ympäristön merkitystä ihmisen hyvinvoinnille ja sosiaalityössä se painottaa kokonaisvaltaista ajattelua sekä sopeutumista ympäristön ja yhteiskunnan muutoksiin. Ekokriittinen lähestymistapa sen sijaan kyseenalaistaa koko län-

simaisen yhteiskuntamallin, joka tavoittelee tehokkuutta ja jatkuvaa talouskasvua. Sen ajattelun mukaan myös sosiaalityötä vaaditaan vaikuttamaan yhteiskunnan rakenteisiin ja tarkastelemaan kriittisesti omaa suhdettaan ympäristöön ja luontoon. (Närhi 2015, 323, 325.) Siten kuntouttava maatilatoiminta sosiaalisen kuntoutuksen menetelmänä voisi toimia sosiaalityölle yhtenä ratkaisuna ekososiaalisen ajattelun mukaisessa toiminnassa.

Sosiaalityön ja maatilojen kuntouttavalle toiminnalle voi etsiä perusteluja toiminnallisuuden teorian kautta, jota Suomessa on kehitellyt Pauli Niemelä (2009). Hänen mukaansa juuri toiminnallisuus on sosiaalityön teoreettisen ymmärryksen perusta. Ihmisen hyvinvointi muodostuu toimimisesta fyysisissä, sosiaalisissa ja psyykkisissä ulottuvuuksissa olemisen, tekemisen ja omistamisen tasoilla.

Olemisen tasolla (*being*) hyvinvointi merkitsee perustarpeiden, sosiaalisten tarpeiden, lähinnä liitynnän tarpeiden ja henkisten tarpeiden, kuten itsenäisyyden ja autonomisuuden toteutumista. Tekemisen tasolla (*doing*) ihminen toteuttaa tarkoitustaan. Tekeminen voi fyysisellä ulottuvuudella merkitä työtä, jota ihminen tekee ammatikseen. Sosiaalisella ulottuvuudella ihminen toimii erilaisissa yhteisöissä. Henkisellä ulottuvuudella tekeminen merkitsee itsensä kehittämistä, uusien taitojen oppimista ja kouluttautumista. Omistamisen tasolla (*having*) fyysinen ulottuvuus pelkistäen merkitsee taloudellista turvaa ja varmuutta. Sosiaalisen ulottuvuuden voi nähdä sosiaalisen pääoman karttumisenä, vaikkapa sosiaalisen aseman paranemisenä ja henkisen ulottuvuuden henkisen pääoman lisääntymisenä, inhimillisenä kasvuna. (Niemelä 2009, 186–193.) Niemelä (2009, 201) korostaa yksilökeskeisen ajattelun ohella kaikilla ulottuvuuksilla ihmisen ja yhteiskunnan välisen suhteen merkitystä. Toiminnallisuuden teoria on kehitelty sosiaalityön teoreettista perustaa ajatellen, mutta voiko se samalla olla myös kuntouttavan maatilatoiminnan teoriapohja? Jos teoria toteutuu siinä, se voi paremmin tukea toimintaa yhtenä sosiaalityön menetelmänä.

Edward Decin ja Richard Ryanin (2000) kehittänyt itseohjautuvuusteoria (*Self-Determination Theory*) nousi aineistoa tutkiessani esille. Se voisi hyvin toimia pohjana kuntouttavan maatilatoiminnan hyvinvointivaikutuksille. Sen mukaan ihmisen hyvinvointia lisäävät omaehtoisuuden (*autonomy*), kyvykkyyden (*competence*) ja yhteisöllisyyden (*relatedness*) toteutuminen. Omaehtoisuudesta voi käyttää myös käsitettä itsenäisyys tai autonomia ja kyvykkyydestä käsitettä pystyvyys. Omaehtoisuus merkitsee sitä, että ihminen haluaa vapaaehtoisesti olla mukana toiminnassa. Hänelle on syntynyt sisäinen motivaatio tekemiseen.

Ulkopuolelta tuleva kontrolli teorian mukaan vähentää motivaatiota. Kyvykkyys tai pystyvyys merkitsee sitä, että ihminen kokee pystyvänsä tekemään asioita. Tehtävien täytyy olla riittävän haastavia ja merkityksellisiä, että pystyvyyden kokemus vahvistuu. Itseohjautuvuusteorian mukaan ihmisen hyvinvointi riippuu olennaisesti myös myönteisestä yhteisöllisyydestä ja yhteenkuuluvuudesta toisiin ihmisiin. (Martela 2014.) Martela (2014) kertoo nettiartikkelissaan, että ovat yhdessä professori Ryanin kanssa tekemien alustavien tutkimustulosten perusteella löytäneet tähän vielä neljännen ulottuvuuden eli hyväntahtoisuuden (*benevolence*), joka tarkoittaa halua tehdä toisille hyvää. Mielenkiintoista onkin nähdä, toteutuuko juuri hyväntahtoisuus maataloilla tehtävässä toiminnassa.

2.2 Green Care

Green Care käsitteenä on varsin uusi. Englanninkielinen käsite *green care* viittaa sekä luontoon että hoivaan. Green Care nähdään Suomessa ja muuallakin päin maailmaa sateenvarjokäsitteenä luontoon tukeutuville sosiaali-, terveys- ja kasvatuspalveluille (Sempik, Hine ja Wilcox 2010, 12; Soini 2011, 321). Green Care -toiminnan ydin on luonnon merkityksessä ihmisen hyvinvoinnille. Soini ym. (2011, 321) jäljittävät Green Care -käsitteen juuret 1970-luvun Alankomaihin, jossa jo tuolloin oli toiminnassa maatiloja, jotka tuottivat sosiaalipalveluja. Näistä tiloista käytettiin nimitystä *care farm*.

Varsinaisesti Green Care määriteltiin eurooppalaisen tutkimusyhteisön *COST 866 Green Care in Agriculture* -hankkeen (2006–2010) myötä. COST:in työryhmään kuului tutkijoita ympäri Eurooppaa. Käsite otettiin käyttöön ensimmäisen kerran vuonna 2006. Sen mukaan Green Careen kuuluvat monet interventiot, kuten hoivamaatalous, eläinavusteinen terapia ja terapeuttinen puutarhanhoito. Näitä yhdistää luonnon, eläinten ja maaseutuympäristön käyttö. Interventiot perustuvat aktiiviseen toimintaan, jonka tavoitteena on parantaa ja edistää terveyttä sekä hyvinvointia. Suomessakin Green Care -käsite otettiin käyttöön COST:in hankkeen alkaessa. Hankkeessa oli mukana suomalainen tutkija Erja Rappe ja yhteistyötä tehtiin myös Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen kanssa. (Sempik ym. 2010, 5,11; Soini 2014, 15.) Ensimmäinen valtakunnallinen Green Care -seminaari järjestettiin Suomessa vuonna 2009 (Soini 2014, 7). Green Care -toiminnan laajenemisen vuoksi Suomessa perustettiin toiminnan tueksi Green Care Finland ry kesällä 2010 (Salovuori 2014, 21).

Toiminnan pohja on tavoitteellisuudessa, ammatillisuudessa ja vastuullisuudessa, jotka takaavat toiminnalle laatua. Luontolähtöisiä menetelmiä voidaan toteuttaa metsissä, puutarhoissa, maatiloilla sekä puistoissa. Haubehofer, Elings, Hassink ja Hine (2010, 106) lisäävät tähän sairaalat, hoitokodit ja vankilat. Green Care-toimintaa voidaankin harjoittaa myös sisätiloissa useimmiten viherympäristöjen tai eläinavusteisen toiminnan välityksellä. Green Care -toiminnalla tavoitellaan sosiaalista, fyysistä, henkistä ja koulutuksellista hyvinvointia. Se ei kuitenkaan ole hoivaan liittyvästä nimestään huolimatta pelkkää hoivaa vaan sisältää myös terveyden edistämistä ja sosiaalista kuntoutumista. (Haubehofer ym. 2010, 106; Soini ym. 2011, 323, 324.)

Green Caren menetelmät eli interventiot voivat olla intensiivistä terapiaa, työtoimintaa tai vain luonnossa oleskelua ja liikkumista. Menetelmät ja niiden painopisteet ovat erilaisia eri maissa riippuen maan tutkimustraditioista, luonto- ja elinkeinorakenteesta sekä sosiaali- ja terveystalvelujen järjestämistavoista. (Soini 2014, 7, 15). Green Care -toiminnan alkuperäisenä tavoitteena on ollut sosiaalisten riskiryhmien auttaminen (Sempik ym. 2010, 21). Asiakkaina on ollut yleensä kehitysvammaisia, mielenterveyskuntoutujia, pitkäaikaistyöttömiä, päihdeongelmaisia, vankilasta vapautuvia vankeja tai vaikkapa työuupumuksesta kärsiviä ihmisiä (Yli-Viikari ym. 2009, 32).

Ympäri Eurooppaa kuin myös Suomessa on meneillään tutkimus- ja kehittämishankkeita Green Care -toiminnan edistämiseksi (Soini ym. 2011, 320). Jo niiden määrästä voi päätellä, että kiinnostus toimintaa kohtaan on suurta. Jokaisella maalla on omat erityispiirteensä ja -tarpeensa Green Care -toiminnan kehittämiseksi. Haubehoferin ym. (2010, 106) mukaan Suomessa, Norjassa, Saksassa ja Itävallassa on painottunut eläinavusteinen toiminta. Alankomaissa ja Belgiassa hoivamaatalouden (*care farming*) kerrotaan olevan jo kukoistava ala. Myös Norjassa ja Italiassa maatilojen Green Care -tyyppistä toimintaa on kehitetty. (Haubehofer 2010, 106.)

Suomessa tunnetuin eläinavusteinen menetelmä on ratsastusterapia, joka on Kelan tukemaa toimintaa. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta ja puutarhaterapia ovat myös olleet suosittuja menetelmiä. (Soini ym. 2011, 322). Suomalaiset Green Care -palvelut jakautuvat Luontohoivaan ja Luontovoimaan. Luontohoivalla tarkoitetaan hoivan ja kuntoutuksen palveluita, joiden järjestämisvastuu on julkisella sektorilla. Julkinen sektori ostaa näitä palveluita niille

asiakkaille, joiden katsoo hyötyvän niistä. Näissä palveluissa toimivilta vaaditaan Suomessa yleensä sosiaali- tai terveysalan koulutusta tai kiinteää yhteistyötä alan koulutuksen omaavien kanssa. Luontovoiman palveluja ovat tavoitteellisuuteen perustuvat luontolähtöiset hyvinvointi- ja virkistyspalvelut sekä harrastus- kasvatus- ja opetuspalvelut. (Soini ja Vehmasto 2014, 15.) Nämä palvelut ovat yleensä kaikkien saatavilla ja ostettavissa Green Care -yrityksiltä eikä julkinen sektori rahoita niitä.

2.3 Kuntouttava maatilatoiminta

Kuntouttava maatilatoiminta käsitteenä on todella uusi ja vasta vakiintumassa oleva käsite. Kuulun Facebookin Kuntouttava maatilatoiminta -ryhmään, jota ylläpitää Anja Yli-Viikari, joka on ollut Suomessa kehittämässä ja tutkimassa Green Care -toimintaa. Tiedustelin häneltä, milloin käsite on otettu käyttöön, niin hänen mukaansa ensimmäisen kerran se on ollut virallisessa julkaisussa vuonna 2016 (Yli-Viikari ja Suomela). Tuolloin etsittiin englanninkielisille käsitteille (*care farming*, *social farming*) sopivaa suomenkielistä vastinetta ja päättyi käsitteeseen kuntouttava maatilatoiminta. Siihen saakka on käytetty hoivamaatalouden, maatilojen kuntouttavan käytön ja maatilojen Green Care -toiminnan käsitteitä. Green Care Finlandin sivustolla kerrotaan jo kuntouttavasta maatilatoiminnasta (2019). Haluan käyttää tässä työssä toiminnasta juuri käsitettä kuntouttava maatilatoiminta ja osaltani olla vakiinnuttamassa sen käyttöä, että saadaan toiminnalle sitä kuvaava suomalainen käsite.

Kuntouttava viittaa kuntoutumiseen ja kuntoutukseen. Järvikosken ja Härkäpään (2011, 8) mukaan kuntoutuksella käsitetään toimintaa, jolla edistetään kokonaisvaltaisesti asiakkaan toimintakykyä, parannetaan työkykyä ja samalla turvataan työelämässä pysymistä. Noita asioita voi ajatella kuntouttavan maatilatoiminnan tavoittelevan. Kuntouttava maatilatoiminta voidaan määritellä toimintana, jossa maaseutu ympäristöä sekä maatilalla työskentelyä käytetään sosiaalisen, henkisen ja fyysisen hyvinvoinnin edistämiseen. Kuntoutuksen kehittämistarpeiden nähdään nousevan yhteiskunnan muutoksista ja tarpeista. (Haimi ja Hurme 2007.) Juuri yhteiskunnan muutokset ja tarpeet voi nähdä kuntouttavan maatilatoiminnan ja yleensäkin Green Care -toiminnan kehittämisen perusteluina.

Soinin (2014, 15) mukaan COST-hankkeessa painottui erityisesti maatilojen Green Care -toiminta, jonka vuoksi se on ollut viime vuosina kansainvälisessä Green Care -keskustelussa

paljon esillä. Yli-Viikari ja Suomela (2016, 53) kertovat, että Hollannissa, Saksassa, Norjassa ja Ruotsissa maatiloja käytetään yleisesti sosiaalipalveluiden tuottamisessa. Tähän listaukseen voi nostaa myös Iso-Britannian, jossa toiminta näyttää viime vuosina yleistyneen. Suomessa kuntouttavaa maatilatoimintaa ei vielä kovin paljon ole olemassa lukuun ottamatta sosiaalipedagogista hevostoimintaa. Joitakin maatiloja on Green Care Finlandin nettisivuston yrityslistauksissa, jotka tuottavat esimerkiksi sosiaalisen kuntoutumisen palveluja. Matkailupalveluja tarjoavia maatiloja sen sijaan on enemmän. Maatilaympäristössä korostuvat luontoympäristön lisäksi toiminnallisuus, osallisuus ja yhteisöllisyys hoitavina elementteinä. Myös eläinten hoivaaminen on monille kuntoutujille tärkeä hyvinvointia lisäävä asia.

Hollantia voi pitää kuntouttavan maatilatoiminnan edelläkävijänä. Kymmenessä vuodessa hoivamaatilojen määrä on noussut 75 tilasta yli 1000 tilaan. Nykyisin merkittävimpiä toimintamuotoja ovat päivätoiminnan, työelämävalmennuksen tai terapian järjestäminen kehitysvammaisille, mielenterveyskuntoutujille, päihdekuntoutujille, pitkäaikaistyöttömille, vankilasta vapautuneille, moniongelmaisille nuorille ja ikäihmisille. Osa asiakkaista tulee tiloille henkilökohtaisen budjetin, osa tekee tiivistä yhteistyötä terveydenhuoltoyritysten kanssa, palveluseteliä käytetään ja kuntien nuoriso- ja sosiaalityön maksusitoumuksia. (Yli-Viikari ja Suomela 2016, 56.)

Englannissa on kehitetty sosiaalisten reseptien malli, *social prescribing*, jonka avulla potilas voi saada lähetteen johonkin häntä hyödyttävään toimintaan, mm. luontoon tukeutuviin toimintoihin. Mukana palveluvalikoimassa on nykyisin maatilojen Green Care -toiminta. (Bragg ja Leck 2017, 27; Knights Care Farm 2019). Olin tätä tutkielmaa aloittaessani yhteydessä Green Care Finlandiin, ja sieltä toivottiin tutkimusta, joka edesauttaisi sosiaalisten reseptien käytännön saamista Suomeen, johon kuntouttavaa maatilatoimintaa voitaisiin tarjota yhtenä vaihtoehtona. Käytäntö näyttää brittitutkimusten mukaan vaikutuksiltaan erittäin positiiviselta. Sosiaalisella reseptillä saatavat palvelut koetaan kokonaisvaltaisemmin hoitavina kuin terveydenhuollon ratkaisut saattavat olla. (Spain 2019.) Kaleyn, Hattonin ja Milliganin (2019, 11) mukaan Englannin *care farming* -toimintaan osallistuvista 90 % on kehitysvammaisia.

Norjassa Green Care -tuotemerkkiä vastaavan *In på tunet* -tuotemerkin piirissä oli jo vuonna 2006 noin 900 maatilaa. Toiminnan taustalla on ollut vahva alue- ja maatalouspoliittinen tuki, josta kertoo esimerkiksi se, että toiminta on kirjattu mukaan hallitusohjelmaan ja sille

on laadittu oma toimenpideohjelma ja alussa kokeiluhankerahoitus. Kunnat ovat nyt suurimpia palvelujen maksajia, sekä Suomen Kelaa vastaava NAV. Norjassa nähdään medikalisaation johtaneen siihen, että on alettu etsiä vaihtoehtoisia toimintamalleja ja kokonaisvaltaisempaa lähestymistapaa kuntoutumiseen. (Yli-Viikari ja Suomela 2016, 57.)

Ruotsissa Green Care -toimintaan liittyviä käsitteitä ovat *grön omsorg* ja *grön rehabilitering*. Vuonna 2009 voimaan tullut laki asiakkaiden valinnanvapaudesta on vaikuttanut maatilojen kuntouttavan toiminnan kehittymiseen ja kasvuun. Sen kautta on järjestynyt rahoitus palvelujen ostamiseen yksityisiltä yrittäjiltä. Toimintaa on tukenut myös maaseutuneuvonnan organisaatio *Hushållnings-sällskap* -järjestö, jonka neuvojat ovat edistäneet kuntaviranomaisen ja yrittäjien välistä yhteistyötä. Toiminta tiloilla on tavallisimmin erityisryhmien päivätoimintaa. (Yli-Viikari ja Suomela 2016, 57.)

Yli-Viikarin ja Suomelan (2016, 58) mukaan Suomessa on vain muutamia yrityksiä, joiden voi katsoa tuottavan kuntouttavan maatilatoiminnan palveluja. Sosiaalipedagogista hevos-toimintaa tarjoaa noin 70 yritystä. Yksilökeskeiset toimintatavat sekä lääkehoidolliset toimet ovat Suomessa edelleen vallitsevia. (Yli-Viikari ja Suomela 2016, 59.) Rahoituksen järjestäminenkin on vielä kehitysasteella. Suomessa maatilojen kuntouttavaa toimintaa ole juuri-kaan rahoitettu palvelusetelillä, vaikka palvelusetelilaki kyllä mahdollistaisi toiminnan ostamisen sen avulla (Palvelusetelilaki). Ainoastaan Keski-Pohjanmaan sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä (Soite) on vuonna 2019 alkanut myöntämään palveluseteleitä sosiaaliseen kuntoutukseen Green Care -työtoimintaan (Polycon 2019). Sosiaalitoimi myöntää monissa kunnissa kuitenkin maksusitoumuksia sosiaaliseen kuntoutumiseen ja päivätoimintaan myös maatilayrityksiin.

2.4 Sosiaalinen kuntoutus ja teoreettisen viitekehyksen yhteenvetoa

Haimi ja Hurme (2007) tutkivat sosiaalinen kuntoutus -käsitteen historiaa ja muodostumista sosiaalityön Pro gradu -tutkielmassaan. Käsite sosiaalinen on ensi kertaa esiintynyt jo vuonna 1866 suomen kielessä, jolloin Kaarlo Bergbom kirjoituksessaan käytti siitä nimeä *sociallinen*. Sosiaalisella tarkoitetaan yhteisöön tai yhteiskuntaan liittyvää. Kananojan (2012, 4, 5) mukaan sosiaalipolitiikan professori Eino Kuusi otti 1930-luvulla käsitteen lähtökohdaksi latinankieliset sanat *socius*, joka tarkoittaa toveria ja kumppania sekä *societas*,

joka tarkoittaa ihmisten elämistä yhdessä yhdyskuntina. Kuusen sosiaaliseen liittyvässä ajattelussa painottui yhteisvastuu heikoimmista. Kuntoutuksen käsitettä selviteltiin jo aiemmassa luvussa. Kuntoutuksesta käytettiin usein aluksi käsitettä rehabilitaatio. Ensimmäisen kerran sosiaalisesta rehabilitaatiosta kirjoitettiin Duodecim-lehden artikkelissa vuonna 1956. Silloin sillä tarkoitettiin invalidien työllistämiseen tähtääviä toimia. 1960-luvulla käsitteenä käytettiin jo yleisesti sosiaalista kuntouttamista. Sen tavoitteena oli kuntouttaa ihminen normaalina pidettyyn elämään ammatinvalinnanohjauksen, opetuksen ja valmennuksen sekä sosiaalihuollollisen tuen keinoin. Tuolloin se vastasi lähinnä ammatillista kuntoutusta ja kattoi oikeastaan kaiken kuntoutuksen, mitä ei voinut pitää lääkinnällisenä. (Haimi ja Hurme 2007, 20–45.)

1970-luvulla nähtiin tarpeelliseksi määritellä käsite perusteellisemmin. Valtee (1977, 113) onnistui pro gradussaan kehittämään sen ajan ajatteluun pohjautuvan määritelmän, joka otettiin laajempaan käyttöön: ”Sosiaalinen kuntoutus on yhteiskuntapoliittisten tekojen, palvelujen, toimenpiteiden ja menetelmien sovellutuksia määrittävä metodologinen periaate, jonka läpikäyvänä tavoitteena on inhimillisessä käytännössä ilmenevien toiminnallisten rajoitteiden synnyn estäminen ja niiden poistaminen tai vähentäminen tavoitteena yksilöllinen hyvinvointi.” Tuolloin ajateltiin, että sosiaalisen kuntoutuksen kohteena on koko yhteiskunta ja ympäristö, ei vain yksittäinen kuntoutuja (Haimi ja Hurme 2007, 49). Sosiaalinen kuntoutus nähtiin edelleen kaiken kuntoutuksen yläkäsitteenä. Käsite muotoutui kansainvälisesti vuonna 1986, joka pohjautuu Tampereella vuonna 1983 muotoiltuun määritelmään: ”Sosiaalinen kuntoutus on prosessi, jonka tavoitteena on toimintakyvyn saavuttaminen. Tällä tarkoitetaan henkilön kykyä suoriutua erilaisista sosiaalisista tilanteista tarpeittensa tyydyttämiseksi ja oikeutta saavuttaa paras mahdollinen osallistuminen yhteiskuntaan”. (Väisänen, 2018, 28.) Sosiaalisen kuntoutuksen määritelmä muuttui vuosikymmenten saatossa muun kuin lääkinnällisen kuntoutuksen kattokäsitteestä yksilön kuntouttamiseen sosiaalisesti toimintakykyiseksi.

Suomessa sosiaalinen kuntoutus kirjattiin ensimmäistä kertaa sosiaalihuoltolakiin vuonna 2014. Sen mukaan sosiaalinen kuntoutus käsitetään nyt sosiaalityön ja sosiaalihojauksen keinoin annettavana tehostettuna tukena sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamiseksi, syrjäytymisen torjumiseksi ja osallisuuden edistämiseksi. Siihen kuuluu sosiaalisen toimintakyvyn ja kuntoutustarpeen selvittäminen, kuntoutusneuvonta ja -ohjaus sekä tarvittaessa kuntou-

tuspalvelujen yhteensovittaminen, valmennus arkipäivän toiminnoista suoriutumiseen ja elämänhallintaan, ryhmätoiminta ja tuki sosiaalisiin vuorovaikutussuhteisiin sekä muut tarvittavat sosiaalista kuntoutumista edistävät toimenpiteet”. (Sosiaalihoitolaki 2014/1301, § 17.)

Sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteena on sosiaalihoitolain määritelmän pohjalta lisätä sosiaalista toimintakykyä, joka pitää sisällään itsestä huolehtimisen, kotona suoriutumisen, liikumisen, koulutuksen, työn, kommunikoinnin, sosiaaliset vuorovaikutussuhteet, koulunkäynnin, oppimisen ja tiedon soveltamisen. Tärkeä asiakaskohtainen tavoite on osallisuuden lisääntyminen. Syrjäytymisen ehkäiseminen voidaan nähdä yhteisö- ja kuntatason tavoitteena. Asiakasosallisuus toteutuu, kun asiakas saa itse muotoilla muutostavoitteensa ja keinoja niiden saavuttamiseksi. Yhtenä tavoitteena on arkitaitojen vahvistuminen. Sosiaalisten taitojen kehittyminen merkitsee vuorovaikutus- ja itseilmaisutaitojen sekä sosiaalisten tilanteiden hallintaan liittyvien taitojen vahvistumista. Yhteisötaitojen vahvistumisella tarkoitetaan, että osallistumis- ja asiointikynnys madaltuu, omaehtoisuus lisääntyy, itsen ja ympäristön välisen suhteen tiedostaminen lisääntyy, kyky suuntautua tulevaisuuteen ja sopeutumiskyky vahvistuvat. Tavoitteena on lisäksi päästä työllisyyspolulle. (Sosiaalisen kuntoutuksen valtakunnallinen kehittämishanke SOSKU ja Terveystieteiden tutkimuskeskus 2018, 7.)

Kun ajatellaan sosiaalisen kuntoutuksen kehitystä sosiaalityön näkökulmasta, niin Väisänen (2018, 34) kertoo sosiaalityön olleen osana lääkinnällistä kuntoutusta jo 1960-luvulla. Silloin sosiaalityön sosiaalisessa tutkimuksessa selvitettiin potilaan elämäntilannetta, elämänhallintaa, työelämä- ja koulutusvalmiuksia sekä sosiaalista toimintakykyä. Sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteena oleva sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamisen voi katsoa olennaisesti kuuluvan sosiaalityön asiantuntijuuteen. Väisänen (2018, 36) mukaan myös sosiaalisen toimintakyvyn, joka on sosiaalisen kuntoutumisen päätavoite, analysointi ja tutkiminen ovat olennainen osa sosiaalityön asiantuntijuutta. Sen yhtenä osa-alueena on sosiaalisen kuntoutuksen suunnittelu ja toteutus. Sosiaalityöntekijä tekee sosiaaliseen kuntoutukseen kuuluvat hallinnolliset päätökset, mutta on muutenkin mukana toteuttamassa sosiaalista kuntoutusta ja tekemässä sen arviointia. Siten sosiaalinen kuntoutus kuuluu vahvasti sosiaalityön työkenttään.

Teoreettisesta viitekehystä nousee ajatus ihmisen hyvinvoinnin muodostumisesta fyysisellä, psyykkisellä ja sosiaalisella ulottuvuudella. Sitä korostaa toiminnallisuuden teoria, joka on määritellyt niihin liittyen olemisen, tekemisen ja omistamisen tasot. Green Care -toiminnan tavoitteet sisältävät myös hyvinvoinnin edistämisen kaikilla kolmella ulottuvuudella. Itseohjautuvuusteorian osa-alueet omaehtoisuus, kyvykkyys ja yhteisöllisyys ovat myös läheisesti yhteydessä noihin kolmeen ulottuvuuteen. Ekososiaalisen teorian pääajatuksiksi voi ajatella sosiaalityön uudenlaisen kokonaisvaltaisen suhteen luomisen ihmisen, ympäristön ja luonnon välille.

Koska Niemelä (2009) kehitti toiminnallisuuden teoriaa juuri sosiaalityön teoriaperustaksi, niin sen ajatusten toteutuminen kuntouttavassa maatilatoiminnassa voisi merkitä sosiaalityölle askelta ekososiaalisen teorian ajattelun suuntaan, jos se otetaan enemmän käyttöön esimerkiksi sosiaalisen kuntoutuksen menetelmänä. Muutenkin toiminnallisuuden teorian toteutuminen toiminnassa voisi vakuuttaa sen soveltuvuutta sosiaalityön menetelmäksi. Ollisihan niillä yhteinen teoriapohja. Kaikissa kolmessa teoriassa korostuu myös yhteisöllinen ja yhteiskunnallinen ulottuvuus. Sillä on tärkeä osa sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteissa, jotka määrittyvät sosiaalisen toimintakyvyn paranemisen, syrjäytymisen ehkäisyn ja osallisuuden vahvistumisen pohjalle. Näitä kaikkia edellä mainittuja teemoja käytetään apuna tutkimustulosten analysoinnissa ja raportoinnissa.

3 TUTKIMUSMENETELMÄT JA TOTEUTUS

3.1 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tämän tutkimuksen yhtenä tavoitteena on selvittää kuntouttavan maatilatoiminnan vaikutuksia asiakkaiden kuntoutumiseen ja hyvinvointiin. Samalla tutkitaan sitä, mitkä tekijät eniten ovat vaikuttaneet hyvinvointia lisäävästi ja millaiset asiat ovat ehkä vaikuttaneet negatiivisesti. Samalla tarkastellaan, miten hyvinvointiin liittyvät teoriat toteutuvat kuntouttavassa maatilatoiminnassa. Onko niiden kautta osoitettavissa toiminnan vaikuttavuudelle perusteluja vai poikkeavatko aineistosta nousevat tulokset jollain tavoin niistä? Tulosten pohjalta selvitetään myös, miten toiminnan vaikutukset ovat yhteneväisiä sosiaaliselle kuntoutukselle asetetuille tavoitteille. Tutkimuksen tärkeänä tavoitteena onkin saada selville, miten hyvin kuntouttava maatilatoiminta soveltuu sosiaalisen kuntoutuksen menetelmäksi.

Tämän systemaattisena kirjallisuuskatsauksena tehdyn tutkimuksen tutkimuskysymykset ovat:

1. Millaisia vaikutuksia sosiaalityön asiakkaiden kuntoutumiseen tutkimuksissa on havaittu kuntouttavalla maatilatoiminnalla olleen?
2. Millaiset asiat olivat eniten voimaannuttaneet maatilaympäristössä toteutettavassa toiminnassa?
3. Miten kuntouttava maatilatoiminta tulosten pohjalta soveltuu sosiaalisen kuntoutumisen menetelmäksi?

3.2 Systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja aineistoon hyväksymisen kriteerit

Perehdyin kirjallisuuskatsausten lajeihin ja päädyin tekemään tutkielman systemaattisena kirjallisuuskatsauksena, koska katsoin sen soveltuvan tämän tutkimuksen tavoitteisiin parhaiten. Salmisen (2011, 3) ja Aveyardin (2010, 12) mukaan kirjallisuuskatsauksen avulla voidaan ensinnäkin kehittää, rakentaa ja arvioida teoriaa sekä kartoittaa ongelmia, ehkäpä myös vaikuttavuutta. Kirjallisuuskatsauksessa saadaan koottua olemassa oleva tietoa. Silloin saadaan todennäköisemmin totuudenmukaisempi kuva kokonaisuudesta. Terveystieteiden tutkimuskeskukseen on perustettu vuonna 1994 kansainvälinen Cochrane-yhteistyöverkosto, joka tuottaa

systemaattisia kirjallisuuskatsauksia terveydenhuollon saralta (Aveyard 2010, 14). Sosiaali-
huollon puolella ei tällaista toimijaa vielä ole, niin yksittäisten tutkijoiden ja opiskelijoiden-
kin tekemät kirjallisuuskatsaukset ovat tarpeen.

Yksittäiset tutkimukset voisivat johtaa ymmärrystä väärään suuntaan ja samalla palvelujen
kehittämistä vähemmän vaikuttaviksi. Systemaattinen kirjallisuuskatsaus on kaikkein tarkin
ja yksityiskohtaisin kirjallisuuskatsauksen menetelmä. Mukaan kirjallisuuskatsaukseen va-
litaan vain korkealaatuisia tutkimuksia. Aiemmin mainitussa Cochrane-toiminnassa kriteerit
ovat erittäin tiukat. (Aveyard 2010.) Aveyard (2010, 16) mainitsee, että aloitteleva tutkija
voi käyttää systemaattista lähestymistapaa, jonka vaatimukset eivät ole niin tiukat kuin
Cochranen tutkimuksissa. Hänen mielestään jopa väitöskirjatutkimuksen ei oleteta saavutta-
van sellaista systemaattisuutta. Siten tässä kandintutkielmassa voi vähän löysätä ylänapia
ja rauhassa opetella systemaattisen kirjallisuuskatsauksen tekemistä. Tärkeää Aveyardin
(2010, 20) mukaan on kuitenkin se, että kirjallisuuskatsauksen prosessi kaikkine vaiheineen
on selvitetty tarkasti.

Systemaattiselle kirjallisuuskatsaukselle on tyypillistä, että aiemmin aiheesta tehtyjen tutki-
musten hyväksymistä rajataan menetelmällisesti. (Metsämuuronen 2005, 46; Salminen
2011, 6–10.) Tässä tutkielmassa aineisto on rajattu koskemaan vain suomen-, ruotsin- ja
englanninkielisiä sekä ainoastaan eurooppalaisia yliopistotasoisia tutkimuksia, sillä Euroo-
pan ulkopuolella maatilojen toiminta ja myös kulttuuri voivat olennaisesti poiketa suomalai-
sesta, eikä niiden tutkimustuloksia välttämättä voi siten hyödyntää suomalaisessa Green
Care -toiminnassa. Kandidaatin tutkielmassa ei myöskään ole järkevää alkaa tutkimaan tut-
kimuksia, joiden kieltä ei ymmärrä.

Aluksi rajaukseksi asetettiin väitöskirjatasoinen tutkimus, mutta siitä oli sen puuttuessa luo-
vuttava. Salminen (2011, 10) lainaa Finkiä (2005: 3-5), jonka mukaan artikkeleista ja tutki-
muksista valikoidaan kirjallisuuskatsaukseen laadukkain mahdollinen aineisto. Tutkimusar-
tikkelin julkaisseen julkaisukanavan JUFO-luokituksen tuli olla vähintään 1. JUFO on ly-
hennys julkaisufoorumista, joka koostuu 23 tieteenalakohtaisesta asiantuntijapaneelist, joi-
den tehtävänä on tieteellisten julkaisukanavien laadunarviointi. Tasoluokkaan 1 eli perusta-
solle kerrotaan kuuluvan suurimman osan tieteellisten tutkimustulosten julkaisemiseen eri-
koistuneista vertaisarvioituista julkaisukanavista. Tasoluokkiin 2 ja 3 kuuluu kaikkein kor-
keatasoisimpia tieteellisiä lehtiä, konferensseja ja kirjakustantajia. (Julkaisufoorumi 2019.)

Kirjallisuuskatsaukset rajattiin lopulta myös pois, koska niiden aineistossa oli mukana niitä tutkimuksia, jotka ovat osa tämän tutkielman aineistoa. Se olisi aiheuttanut päällekkäisyyttä ja joidenkin asioiden ylikorostuneisuutta.

Ajallinen rajaus koskee korkeintaan 10 vuotta vanhoja tutkimuksia, sillä Green Care -menetelmiä on kehitetty voimakkaasti vasta viimeisen 10 vuoden aikana. Tutkimuksen kohteeksi rajattiin työikäiset ihmiset, jotka yleensä ovat sosiaalisen kuntoutuksen asiakasryhmää. Koska sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaat ovat usein pitkäaikaistyöttömiä, riippuvuuksista toipuvia, mielenterveyskuntoutujia, lievästi kehitysvammaisia tai vankilasta vapautuvia, on valintaa tehty myös sen perusteella, että mahdollisimman monet asiakasryhmät olisivat edustettuina aineistossa. Tutkimus koskee pelkästään maataloilla tapahtuvaa toimintaa. Tämä selkeyttää maataloihin liittyvän toiminnan vaikuttavuuden todentamista ja erottaa sen muusta Green Care -toiminnasta. Rajauksena käytetään myös sitä, että yhdestä Euroopan valtiosta otettiin tutkimukseen mukaan korkeintaan kaksi tutkimusta, jotka parhaiten sisällöltään täyttävät kriteerit ja vastaavat tutkimuskysymyksiä.

3.3 Aineiston hankintaprosessi

Lähdin tutkimaan aihealuetta aluksi Arto-tietokannasta hakusanalla Green Care, josta löytyi 98 lähdetä. Nämä olivat pääasiassa monenlaisia lehtiartikkeleita aiheesta. Suomalaista yliopistotasoisista väitöskirjatutkimusta ei löytynyt. Sitä ei löytynyt myöskään Green Care Finlandin sivustolta, jonne on koottu suomalainen Green Care -toimintaan liittyvä tutkimustieto. Joitakin lisensoitettuja on tehty, mutta ne eivät ole sosiaalitieteiden tutkimuksia, eivätkä ne koskeneet maataloilla tapahtuvan toiminnan vaikutuksia, niin niitä ei voinut mukaan ottaa.

Jatkoin hakua kansainvälisistä tietokannoista, joihin pääsin JYKDOK:in tietokantaselauksen kautta. *Social Services Abstract* -tietokannasta *care farming*, *social farms* tai *social farming* hakusanoilla löytyi yhteensä 7 tieteellistä artikkelia tai tutkimusta. Näistä mukaan katsaukseen hakusanoilla valikoitui vain yksi artikkeli. Muut käsittelivät vanhuksia, lapsia tai talouden ja yritysten rakenteita. Yhdessä ei ollut selkeitä asiakasryhmiä. *Sociological Abstracts* -tietokannasta samoilla hakusanoilla sain 24 artikkelia, joista kriteerit täyttäviä oli kaksi.

JYKDOK:in kansainvälisistä E-aineistoista löytyi vielä yksi norjalainen artikkeli edellä mainituilla kriteereillä. Toisen norjalaisen tutkimuksen löysin edellisen lähdeluettelosta eli lumipallomenetelmällä. Etsin vielä hakusanoilla *Netherland* ja *care farming* mukaan yhden hollantilaisen tutkimuksen, koska Hollantia pidetään Green Care -toiminnan kehittäjämaana. Varsinkin maatiloilla tapahtuvaa toimintaa siellä on pitkään kehitetty. Yritin löytää englanninkielisiä tutkimuksia tai tutkimusartikkeleita myös Saksasta, Ranskasta ja Italiasta muillakin hakusanoilla, mutta en onnistunut löytämään sellaisia tutkimuksia, joista olisi ilmennyt tutkimiani asioita valituilla kriteereillä. Etsin lisäksi vielä ruotsinkielisiä tutkimuksia, sillä olisin halunnut saada tietoa myös Ruotsista, jonka elinkeinorakenne on lähimpänä Suomea. Sieltä en kuitenkaan löytänyt kriteerit täyttäviä tutkimuksia. Steigen, Kogstad ja Hummelvoll (2016) tekivät kirjallisuuskatsauksen Pohjoismaiden Green Care -palveluista ja toteavat, että Ruotsin Green Care -toiminnasta tehdyt tutkimukset käsittelivät lähinnä terapeutista puutarhanhoitoa.

3.4 Tutkimuksen validiteetti, reliabiliteetti ja eettisyys

Validiteetilla tarkoitetaan reliabiliteetin ohella tutkimuksen luotettavuutta ja erityisesti siinä sitä, että onko tutkittu sitä, mitä on tarkoitus tutkia. (Metsämuuronen 2005, 75). Aineiston valinnan kriteerit pitää asettaa niin korkealle, että validiteetti vahvistuu. Tässä tutkielmassa artikkelit ovat vertaisarvioituja tieteellisiä tutkimuksia. Artikkelit ovat peräisin julkaisuista, joiden JUFO-luokitus on tasoa 1-3.

Validiteettia tässä tutkimuksessa vahvistaa se, että mukana aineistossa on tutkimuksia, joista monissa on käytetty aineistotriangulaatiota eli samassa tutkimuksessa on käytetty sekä kvantitatiivisia että kvalitatiivisia menetelmiä. Aineistoon valittujen tutkimusten myötä yhteenlaskettu otoskokokin kasvaa. Otoksoon laajentuessa sen validiteetti kasvaa. (Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara 2004, 218.)

Aveyardin (2010, 10) mukaan juuri systemaattisella kirjallisuuskatsauksella pyritään siihen, että tulokset ovat luotettavia, eikä niitä ole poimittu tarkoitushakuisesti kuin rusinat pullasta, että saataisiin vahvistettua omat oletukset. Tässä tutkimuksessa vaarana voisi olla se, että haluan vahvistaa käsitystä kuntouttavan maatilatoiminnan hyvistä vaikutuksista, koska se

tukisi omia tarkoitusperiäni yrittäjänä. Olen kuitenkin etsinyt kaiken mahdollisen varteenotettavan tutkimuksen englannin-, suomen- ja ruotsinkielisen tieteellisen tutkimuksen kentästä, joiden tuloksia tutkin ja esitän systemaattisesti. Jos niistä nousee negatiivisia vaikutuksia asiakkaiden tilanteeseen, niin otan mukaan nekin.

Reliabiliteetilla mitataan tutkimuksen pätevyyttä ja toistettavuutta. Kirjallisuuskatsauksen ollessa kyseessä, aineistosta pitää kenen tahansa löytää ne tiedot, jotka tässä tutkimuksessa on löydetty eli se pitää olla toistettavissa. (Metsämuuronen 2005, 75.) Tässä tutkielmassa esitetyt tiedot voi löytää aineistoa tutkimalla. Jos sitten ajatellaan alkuperäisten tutkimusten reliabiliteettia, niin niiden toistaminen voi jo olla hankalampaa, mutta tietysti periaatteessa mahdollista.

Tuomi ja Sarajärvi (2006, 127) määrittelevät tutkimuksen eettisyyden olevan tutkimuksen luotettavuuden toisen puolen. Käsittäisin tämän niin, että tutkimuksen eettisyys pohjautuu pitkälti sen luotettavuuteen. Oma eettinen pohdintani liittyy juuri tämän tutkimuksen teon motiiviin, josta jo aiemmin kerroin. Tuomen ja Sarajärven (2009, 128) mukaan tiedettä voi käyttää vallankäytön välineenä, jolloin ei etsitä totuuksia, vaan ehkä omia intressejä vastavia käytännöllisiä tuloksia. Kysyin jo kandidaatin tutkielman ideapaperivaiheessa ohjaajaltani, onko eettisesti arveluttavaa, jos teen tutkimuksen mahdollisen oman yritystoimintani perustaksi. Ohjaajani oli sitä mieltä, ettei siinä olisi ongelmaa. Eettisyyden toteutumiseksi olen perehtynyt tarkasti olemassa oleviin tutkimuksiin aiheesta ja ottanut mukaan kaikki ne tutkimukset, jotka ovat valintakriteerit läpäisseet. Mukana tutkielmassani olevat tutkimukset ovat osaltaan perustelleet niiden eettisyyden.

4 TUTKIMUSAINEISTO JA AINEISTON ANALYYSI

4.1 Tutkimusaineiston esittely

Aineistoksi valikoitui aiemmin esitettyjen kriteerien perusteella mukaan kuusi tutkimusta: kaksi brittiläistä, kaksi norjalaista ja kaksi hollantilaista tutkimusartikkelia. Luin tutkimusartikkelit kokonaan läpi kaksi kertaa ja kokosin tutkimusartikkeleista kuntouttavan maatilatoiminnan vaikutuksista ja vaikuttaneista tekijöistä taulukon (Liite 1). Siinä on kerrottu myös tutkimukseen osallistuneet asiakasryhmät, tutkimusmenetelmät ja keskeiset tulokset. Tutkimusartikkelit ovat empiiristen tutkimusten koosteita, jotka on julkaistu kansainvälisissä tieteellisissä julkaisuissa.

Jan Hassinkin, Marjolein Elingsin, Marjolein Zweekhorstin, Noor van den Nieuwenhuizenin ja Annet Smithin (2009) tutkimuksessa pyrittiin selvittämään, mitkä asiat merkitsivät maataloilla työskenteleville asiakkaille eniten ja voisivatko maatilat olla voimaannuttavia ja asiakkaiden vahvuuksia lisääviä paikkoja. Tutkimukseen haastateltiin 41 asiakasta, 33 hoivamaatilan yrittäjää ja 27 sosiaalityöntekijää tai esimiestä, joiden kautta palvelu järjestyi ja jotka tekivät yhteistyötä maatalojen kanssa. Asiakkaat olivat mielenterveyskuntoutujia, vanhuksia tai laitoksissa asuvia nuoria. Tähän tutkielmaan on otettu vain mielenterveyskuntoutujiin ja nuoriin liittyvät tulokset. Tutkimus toteutettiin puolistrukturoiduin kysymyksiin kvaalitatiivisena haastatteluna marraskuun 2006 ja huhtikuun 2008 välisenä aikana.

Ingeborg Pedersen, Camilla Ihlebæk ja Marit Kirkevold (2012) tutkivat Norjassa maatilalla työskentelyn ja eläinavusteisen toiminnan vaikutuksia masennusta sairastavien elämään. Tutkimus toteutettiin kvaalitatiivisena haastatteluna. Ensimmäiset haastattelut tehtiin toukoheinäkuun aikana vuonna 2009 ja toinen 0–14 kuukauden päästä ensimmäisestä. Haastatteluihin osallistui kahdeksan hoivamaatiloilla työskentelevää kuntoutujaa, joista seitsemän oli naisia ja yksi mies.

Sorana C. Iancu, Marjolein B. M. Zweekhorst, Dick J. Veltman, Anton J. L. M. van Balkom, ja Joske F. G. Bunders (2014) vertailivat tutkimuksessaan perinteisten päiväkeskusten työtoiminnan ja luovan toiminnan sekä kuntouttavan maatilatoiminnan vaikutuksia mielenterveyskuntoutujien toipumisprosessiin. Tutkimukseen osallistui 14 kuntoutujaa 13 maatilalla

ja seitsemän kuntoutujaa työtoiminnassa päiväkeskuksissa sekä viisi osallistujaa päiväkeskuksen luovassa työtoiminnassa. Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena kyselynä puolistrukturoiduin kysymyksin.

Chris Leck, Dominic Upton ja Nick Evans (2015) tutkivat kvantitatiivisen pitkittäistutkimuksen ja kvalitatiivisen haastattelun avulla, mitä vaikutuksia on maatilatoiminnassa vietyllä ajalla sen hyvinvointivaikutuksiin. Tutkimuksella kartoitettiin lisäksi, mitä osallistujat kokivat saavansa toiminnasta sekä mitä laajempia ja pitkävaikutteisempia vaikutuksia heidän elämäänsä ja hyvinvointiinsa toiminnalla oli. Tutkimus tehtiin 13 maatilalla, joiden toimintaan osallistujista 216 vastasi ensimmäiseen kvantitatiivisen tutkimusosion strukturoituihin kysymyksiin. Seurantatutkimukseen tehtiin 1-22 kuukautta ensimmäisestä kyselystä. Lisäksi haastateltiin 33 osallistujaa puolistrukturoiduilla kysymyksillä, että saatiin syvällisempiä vastauksia maatilatoiminnan vaikutuksista. Osallistujat olivat aikuisia, joilla oli ollut oppimisvaikeuksia, mielenterveys- tai riippuvuusongelmia ja ilman ammatillista koulutusta olevia nuoria.

Lina H. Ellingsen-Dalskau, Bente Berget, Ingeborg Pedersen, Gunnar Tellnes ja Camilla Ihlebæk (2016) tutkivat, mitkä tekijät kuntouttavassa maatilatoiminnassa saavat aikaan toiminnallisuutta, motivoituneisuutta ja hyvinvointia. Tutkimukseen osallistui 56 maatilalla 194 asiakasta ympäri Norjaa 16 läänin alueelta (läänejä yhteensä 19). Asiakkaat olivat pitkäaikaistyöttömiä, joista naisia oli 56, 2 % ja heidän keski-ikänsä 35 vuotta. Suurin osa osallistujista oli naimattomia, ja useimmilla oli matala koulutustaso. Osa tutkimuksesta toteutettiin kvalitatiivisena, osa kvantitatiivisena, jossa käytettiin Hollannista lainattua mittaria eli kyselykaavaketta.

Alexanda Kaley, Chris Hatton ja Christine Milligan (2019) tutkivat kvalitatiivisen tapaus-tutkimuksen keinoin kehitysvammaisten kokemuksia kolmella kuntouttavalla toiminnalla tarjoavalla maatilalla Yhdistyneessä kuningaskunnassa (UK). Tutkimukseen osallistui 13 kehitysvammaista sekä seitsemän maatilalla henkilökuuntaan kuuluvaa tai kehitysvammaisten huoltajaa. Tutkimus toteutettiin havainnoimalla kehitysvammaisia kahden tutkimusjakson ajan, jotka kestivät 4-5 kuukautta. Apuna käytettiin visuaalista etnografiaa. Kutakin tutkimukseen osallistujan toimia tilalla videoitiin kahdeksan päivän ajan. Myös osallistujat kuvasivat kertakäyttökameroilla heille tärkeitä asioita ja tekemisiä, jolloin saatiin syvällisempi kuva asiakkaita kiinnostavista seikoista, vaikka puheen tuottaminen olisi ollut haasteellista.

Lisäksi kehitysvammaisia, heidän perheenjäseniään tai huoltajiaan sekä maatalojen henkilökuntaa haastateltiin.

4.2 Aineiston analysointi

Aineistoa analysoitiin sekä aineistolähtöisen että teoriaohjaavan sisällönanalyysin keinoin. Sisällönanalyysin avulla aineisto järjestetään tiiviimpään ja selkeämpään muotoon, mutta mitään olennaista tietoa ei saa kadottaa. Alasuutarin (2011, 32) mukaan laadullisessa analyysissä on kaksi vaihetta: havaintojen pelkistäminen ja arvoituksen ratkaiseminen. Pelkistämistä ohjaavat tutkimuskysymykset (Tuomi ja Sarajärvi 2009, 109). Kirjallisuuskatsauksen ollessa kysymyksessä aineiston pelkistämässä pääsee helpommalla kuin varsinaisessa empiirisessä tutkimuksessa litteroitavan aineiston käsittelyssä pääsee. Pelkistykset on tutkimuksessa jo pääosin tehty. Ne on vain koottava yhdeksi kokonaisuudeksi. Aineistolähtöinen analyysi etenee aineiston pohjalta löydettyjen asioiden luokittelulla. Teoriaohjaava analyysi etenee pitkälti aineiston pohjalta, mutta ilmiöiden luokittelussa otetaan huomioon myös teoreettisesta viitekehystä nousevat asiat. (Tuomi ja Sarajärvi 2018, 80, 95, 117.)

Tutkimuksista löytyviä kuntouttavan maatilatoiminnan vaikutuksia ja niihin vaikuttavia tekijöitä kirjattiin aineiston läpikäymisen aikana. Kuntouttavan maatilatoiminnan vaikutukset olivat luokiteltavissa teorialähtöisesti psyykkiseen, fyysiseen tai sosiaaliseen toimintakykyyn liittyviin vaikutuksiin. Nämä ulottuvuudet nousivat teoreettisesta viitekehystä varsinakin toiminnallisuuden teoriasta mutta myös Green Care -toiminnan tavoitteista (Niemelä 2009; Haubehofer ym. 2010, 106; Soini ym. 2011, 323, 324). Samalla mietittiin, olisivatko vaikutukset yhteneväiset myös sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteiden kanssa. Niiden perusteella järjestettiin toiminnan vaikutukset vielä uudelleen sosiaalisen toimintakykyyn, osallisuuden lisääntymiseen ja syrjäytymisen vähenemiseen liittyvien yläluokkien alle. Edellä mainittuihin asioihin vaikuttaneet tekijät puolestaan olivat aineistolähtöisesti luokiteltavissa sosiaalisiin, maatilaympäristöön ja työhön liittyviin tekijöihin.

Arvoituksen ratkaisemisella Alasuutari (2011, 34) tarkoittaa tulosten tulkintaa. Tulosten tulkinnassa voi käyttää apuna kvantifiointiakin eli osa pelkistetyistä havainnoista laitetaan tilastolliseen muotoon. Maatiloilla tapahtuneen toiminnan vaikutuksiin merkittiin kaikki ne tutkimukset, joissa ne olivat esiintyneet, jolloin niistä saattoi laskea vaikutusten yleisyyden eri

tutkimuksissa. Osa arvoituksen ratkaisemista on myös tulosten pohdinta tutkimuksen teoreettiseen viitekehykseen ja aiempiin tutkimuksiin suhteutettuna. Sitä pohdintaa käydään lisää tutkimuksen tuloksia käsittelevissä luvuissa.

5 TUTKIMUSTULOKSET

5.1 Kuntouttavan maatilatoiminnan vaikutukset

Kuntouttavan maatilatoiminnan vaikutukset analysoinnin perusteella olivat luokiteltavissa psyykkisiin, fyysisiin ja sosiaalisiin vaikutuksiin. Näitä vaikutuksia peilataan tässä luvussa lopuksi toiminnallisuuden teoriaan ja pohditaan vaikutusten toteutumista eri olemassa olon tasoilla. Määrällisesti eniten toiminnalla oli vaikutuksia mainittu osallistujien psyykkiseen hyvinvointiin. Aineiston tutkimusten mukaan vaikutuksia ilmeni eniten itseluottamuksen, pystyvyyden, motivoituneisuuden, turvallisuuden, rauhallisuuden, vastuullisuuden, onnellisuuden ja tyytyväisyyden lisääntymisen kokemuksina. Joillakin toimintaan osallistuminen merkitsi käännekohtaa toipumisen suuntaan. Sairaus tai työttömyys eivät enää olleetkaan pääroolissa, vaan osallistujille alkoi muodostua uusi työntekijän ja työtoverin identiteetti (Pedersen ym. 1529; Kaley ym. 2019, 13, Iancu 2014, 579, 580).

Itseluottamuksen tai itsetunnon vahvistuminen mainittiin jokaisessa mukana olleessa tutkimuksessa. Kaley ym. (2019, 13) kertovat kehitysvammaisten toiminnasta tehdyssä tutkimuksessa, että hyväksyvässä maatilayhteisössä osallistujat saattoivat rauhassa kehittää taitojaan ja tulivat tietoisemmiksi kyvyistään ja itsestään. Kehitysvammaisille tärkeää oli myös maatilatoiminnan ulkopuolinen tuki. Leck ym. (2015, 754–756) toteavat, että 70 % tutkimukseen osallistujista arvioi itseluottamuksen, onnellisuuden tunteen ja henkisen tasapainon lisääntyneen maatilalla työskentelyn myötä. Hyvinvoinnin lisääntyminen korreloi merkittävästi maatilatoiminnassa vietettyyn aikaan. Mitä kauemmin osallistuttiin toimintaan, sen positiivisemmat vaikutukset syntyivät. Positiivisempi elämänasenne paransi suhteita tilan ulkopuolisessa elämässä. Masennuksesta toipuville mielenterveyskuntoutujille erityisesti työtehtävien tekemisestä selviäminen lisäsi itseluottamusta, itsenäisyyttä ja tavoitteiden saavuttamisen tunnetta (Pedersen ym. 2012, 1531). Hassinkin ym. (2010, 426) sekä Leckin ym. (2015, 753) mukaan nuorilla esiintyi maatilalla ollessaan vähemmän häiriökäyttäytymistä ja

aggressiivisuutta kuin koulussa tai kotona. Leckin ym. (2015, 753) tutkimuksessa mukana olleet nuoret kokivat haitallisen käyttäytymisen vähentyneen myös kotiin palattuun. Toiminnallisuuden teorian mukaisesti kuntouttavassa maatilatoiminnassa henkinen hyvinvointi näyttäytyi olemisen tasolla itsenäisyyden lisääntymisenä, tekemisen tasolla uusien taitojen oppimisena ja omistamisen tasolla henkisenä kasvuna ja itsetunnon lisääntymisenä.

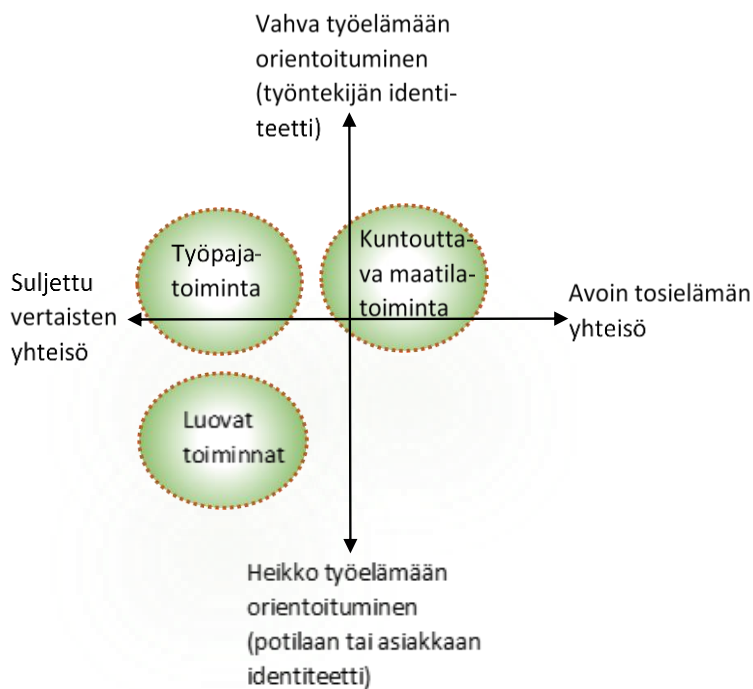
Fyysiset hyvinvointivaikutukset ilmenivät eniten fyysisen kunnan kohenemisena, parempana terveytenä ja energisyyden lisääntymisenä. Leckin ym. (2015, 753) mukaan maatilajen työtehtävät suunniteltiin asiakkaiden toimintakyky huomioiden, eivätkä ne olleet fyysisesti kovin raskaita. Kuitenkin he kokivat fyysisen kuntosensa kohentuneen ja olivat myös vapaa-aikana fyysisesti aktiivisempia. Pedersenin ym. (2012, 1529) tutkimuksessa selvisi, että vaikka työ saattoi väsyttää fyysisesti, niin eläimet antoivat osallistujille energiaa, jolloin energiataso pysyi korkeammalla vielä seuraavana päivänäkin. Hassink ym. (2010, 429) havaitsivat oikean, hyödyllisen työn lisäävän aktiivisuutta. Fyysisen rasituksen myötä kehitysvammaisten liikkuminen ja kunto paranivat, mikä vähensi sairastamista. Joillakin ruokavalio muuttui terveellisemmäksi ja monipuolisemmaksi myös kotiooloissa, kun osallistui vihannesten kasvattamiseen, ruuan valmistamiseen tai yhteisiin ruokailuihin tilalla. Näin ei käynyt kuitenkaan kaikilla, osa söi vapaa-aikanaan yhtä epäterveellisesti kuin aiemminkin ja joku kieltäytyi syömästä hänelle maatilalla tarjottuja aterioita. (Kaley 2019, 15.) Pystyvyyden tai kyvykkyyden tunteen lisääntyminen mainittiin kaikissa tutkimuksissa, minkä yhteydessä yleensä kerrottiin uusien taitojen oppimisesta.

Fyysisen hyvinvoinnin lisääntymisen voi myös nähdä toiminnallisuuden teorian kautta. Olemisen tasolla sen voi ajatella merkitsevän sitä, että tilalla toimiminen paransi perustarpeiden tyydyttymistä: syömisen, nukkumisen ja liikkumisen tasoa. Tekemisen tasolla vaikutukset olivat ilmeisimmät, sillä maataloustyön tekeminen lisäsi olennaisesti fyysisen kunnan kohenemistä. Omistamisen tasolla toiminnan fyysisen ulottuvuuden voi ymmärtää vaikkapa monenlaisten taitojen karttumisena, niiden omistamisena.

Sosiaaliseen hyvinvointiin liittyvistä vaikutuksista neljässä tutkimuksessa mainittiin vuorovaikutustaitojen kehittyminen (Leck 2015, 752; Ellingsen-Dalskau 2016, 2510; Hassink 2010, 426; Iancu 2014, 579). Vaikka toiminta usein oli eläinten kanssa puuhailemista, niin maatilayhteisöön kuului tavallisesti useampia työntekijöitä tai viljelijän perheenjäseniä, joiden kanssa oltiin tekemisissä. Vuorovaikutusta paransi se, että luottamus toisiin lisääntyi ja

ilmaisutaidot kehittyvät. Leckin ym. (2015, 752) mukaan asiakkaat arvostivat maataloja, koska ne tarjosivat mahdollisuuksia normaaliin sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Iancu ym. (2014, 579) kertovat, että maatilalla osallistujat olivat tekemisissä, ei vain viljelijän ja vertaisten kanssa, vaan lisäksi viljelijän perheenjäsenten, muiden työntekijöiden ja satunnaisten vierailijoiden kanssa, jotka saattoivat olla esimerkiksi koululaisryhmiä.

Osallisuuden kokeminen ja yhteisöllisyys nousi useissa tutkimuksissa esille (Kaley ym. 2019, 13–14; Leck ym. 2015, 752; Ellingsen-Dalskau ym. 2016, 2510; Hassink ym. 2010, 426). Maatiloihin liittyvä yhteisöllisyyden ominaislaatu kirkastui Iancun ym. (2014, 580) tutkimuksessa, jossa vertailtiin päiväkeskusten tai työpajojen työtoimintaa, luovia menetelmiä ja maatilatoimintaa. Vaikka muutkin työmuodot tarjosivat yhteisöllisyyden kokemuksen, niin ne koettiin suljetumpana vertaisten yhteisönä. Toiminta maatiloilla muodosti osallisuuden tosielämän avoimempaan yhteisöön ja vahvisti työntekijän identiteettiä potilaan tai asiakkaan identiteetin sijaan (Kuvio 1). Neljässä tutkimuksessa todettiin, että työtoiminta ja kollegana olemisen tunne vahvistui eli koettiin olevansa osa työyhteisöä. Myös tarpeelliseksi itsensä tunteminen lisäsi osallisuuden kokemusta. Sen lisäksi, että oltiin avuksi maanviljelijälle ja eläimille, tärkeä oli huomata, että pystyi auttamaan ja tukemaan toisia työntekijöitä. Muutettiin autettavasta auttajaksi.

Kuvio 1. Kuntouttavan maatilatoiminnan asema yhteisöön integroitumisessa ja itsensä roolittamisessa (Iancu 2014, 580)

Toiminnallisuuden teorian silmälasien läpi tarkasteltuna sosiaalinen ulottuvuus ilmeni olemisen tasolla sosiaalisten suhteiden lisääntymisenä. Tekemisen tasolla se merkitsi maatilayhteisössä toimimista ja usein myös maatilaa ympäröivässä yhteisössä toimimista. Omistamisen tasolla sen voi nähdä sosiaalisen pääoman kasvuna eli osallisuuden lisääntymisenä ja sosiaalisten taitojen vahvistumisena.

Hyvinvoinnin lisääntyminen kaikilla kolmella olemassaolon tasolla korostui näissä tutkimuksissa ja positiiviset vaikutukset olivat nähtävissä lähes kaikilla Niemelän (2009) muotoilemilla olemassaolon tasoilla. Vain Kaleyn ym. (2019) tutkimuksessa oli mainintoja siitä, ettei muutosta parempaan tapahtunut. Iancu ym. (2014) kertovat kohdanneensa vain harvoja tai ei lainkaan negatiivisia mielipiteitä. Kaley ym. (2019, 15) totesivat, että tilanteeseen vaikuttivat aina henkilön omat mieltymykset ja ominaisuudet sekä kotiympäristön asenteet ja tuki. Kuntouttava maatilatoiminta ei sovellu kaikille. Osa oli lopettanutkin toiminnan. Tutkimustulosten positiivisuuteen saattoi vaikuttaa se, että yleensä maatilayrittäjät tai vastuutyöntekijät olivat niitä, jotka valitsivat tutkimukseen osallistujat. Osallistuminen oli aina vapaaehtoista, jolloin mukaan valikoituivat kaikkein motivoituneimmat henkilöt, joiden kuntoutumisen voi olettaa olevan pidemmällä. Tämän useat tutkimukset totesivat tutkimuksen luotettavuutta pohtiessaan.

5.2 Toiminnassa vaikuttavat tekijät

Aiemmassa alaluvussa mainittuja vaikutuksia parhaiten tukevat tekijät luokiteltiin aineistolähtöisesti sosiaalisiin, työhön liittyviin ja ympäristöön liittyviin tekijöihin. Näiden voi katsoa olevan listauksessa vaikuttavuusjärjestyksessä, sillä eniten mainintoja tutkimuksissa oli sosiaalisten tekijöiden positiivisista vaikutuksista. Maatilojen hyväksyvää ja kunnioittavaa ilmapiiriä pidettiin tärkeänä voimaannuttavana tekijänä kaikissa tutkimuksissa. Leck ym. (2015,752) mukaan osallistujat kokivat, että maatilayrittäjät tai yritykset saivat heti alusta alkaen tuntemaan heidät hyväksytyksi.

Erityisesti maanviljelijän tai hänen puolisonsa tuki koettiin merkittävänä kuntoutumisen edistäjänä. Itseäni tämä tieto hieman yllätti. Olisin ajatellut, että eläimet, niiden kanssa työ-

kentely ja luonto toimivat merkittävimpana asiana. Maanviljelijän kanssa keskusteltiin työhön liittyvistä asioista, jolloin sairaus jäi taka-alalle. Ellingsen-Dalskau ym. (2016, 2510) tutkivat kyvykkyyden, yhteisöllisyyden ja omaehtoisuuden tarpeiden täyttymiseen vaikuttavia tekijöitä ja juuri maanviljelijältä saatu tuki vaikutti kaikkien kolmen tarpeen täyttymiseen. Samassa tutkimuksessa todetaan, että tärkein omaehtoisuutta tukeva tekijä on usein henkilö, joka kannustaa oma-aloitteisuuteen ja antaa valinnanmahdollisuuksia, sekä suoraa positiivista ja negatiivista palautetta. Kaikki tutkimuksessa esille tulleet noita kolmea tarvetta tukeneet tekijät liittyvät sosiaalisiin tekijöihin. Myös ryhmään kuuluminen ja hyödyllisenä työntekijänä sekä kollegana toimiminen vaikuttivat näihin omaehtoisuusteoriaan pohjautuvien hyvinvointiin liittyvien tarpeiden täyttymiseen (Ellingsen-Dalskau ym. 2016, 2511; Martela 2014.)

Monet kuntouttavaan maatilatoimintaan osallistujat pitivät tärkeänä sitä, että pystyivät autamaan toisia työntekijöitä, maanviljelijää ja eläimiä ja Martelan (2014) mainitsema hyväntahtoisuuden tarvekin tulee täytetyksi. Aineiston pohjalta voi siten todeta, että hyvinvoinnin rakentumiseen liittyvän itseohjautuvuusteorian kaikkien osa-alueiden sekä myös hyväntahtoisuuden toteutuminen kuntouttavassa maatilatoiminnassa vahvistaa käsitystä toiminnan vaikuttavuudesta hyvinvointiin. Itseohjautuvuusteorian ajatusten toteutuminen oli oletettavaakin, sillä teoria oli noussut mukaan juuri Ellingsen-Dalskaun ym. (2016) tutkimuksesta.

Toiseksi merkittävimmäksi aihealueeksi nousi tutkimuksissa maatiloilla tehtävä työ. Tärkeäksi asiaksi osallistujat kokivat, että työ oli merkityksellistä ja tarpeellista. Viljelijä tarvitsi apua ja eläimet hoitoa (Pedersen ym. 2012, 1529). Tämän tutkimuksen aineisto osoittaa, että oikea ja tarpeelliseksi koettu, ehkä tuottavaksikin luettava työ, oli yksi tärkeimmistä voimaannuttavista elementeistä, joka mainittiin jokaisessa tutkimuksessa. Tekeminen ja toiminta vaikuttivat tiettyyn rajaan asti, mutta kokonaisvaltaisempaa vaikutus oli, jos työ oli oikeaa työtä, jolla oli merkitystä.

Osallistuminen oikeisiin töihin vahvisti asiakkaan vastuuntuntoa ja aktivoitumista, jotka taas lisäsivät pystyvyyden tunnetta (Hassink ym. 2010, 428; Martela 2014). Vaihtelevat ja monipuoliset työtehtävät sekä työn jäljen näkeminen koettiin myös merkittävinä asioina. Joillekin turvallisuutta ja rytmiä elämään toivat maatilan töiden toistuvat rutiinit (Leck 2015, 751). Hassinkin ym. (2010, 423) tutkimuksessa kerrotaan hyvän elämän lähtökohdista: sen

pitää olla mahdollisimman tavallista, mahdollisimman merkityksellistä, mahdollisimman integroitua ja niin aktiivista kuin mahdollista. Nämä tunnusmerkit kuntouttava maatilatoiminta näyttäisi työtehtävien osalta täyttävän.

Maatila- ja ympäristöllä eläimiseen oli suuri merkitys. Kaikissa tutkimuksissa korostui eläinten terapeuttinen vaikutus. Eläimet hyväksyivät ehdoitta, eivät tuominneet ja arvostelleet millään tavalla. Niistä saattoi tulla hyviä ystäviä, joita kaivattiin vielä tilalla työskentelyn jälkeenkin (Leck 2015, 571, 572). Iancun ym. (2012, 578) tutkimuksessa eräältä maatilatoimintaan osallistujalta kysyttiin, mistä hänen motivaationsa työhön tulee, niin hän kertoo:

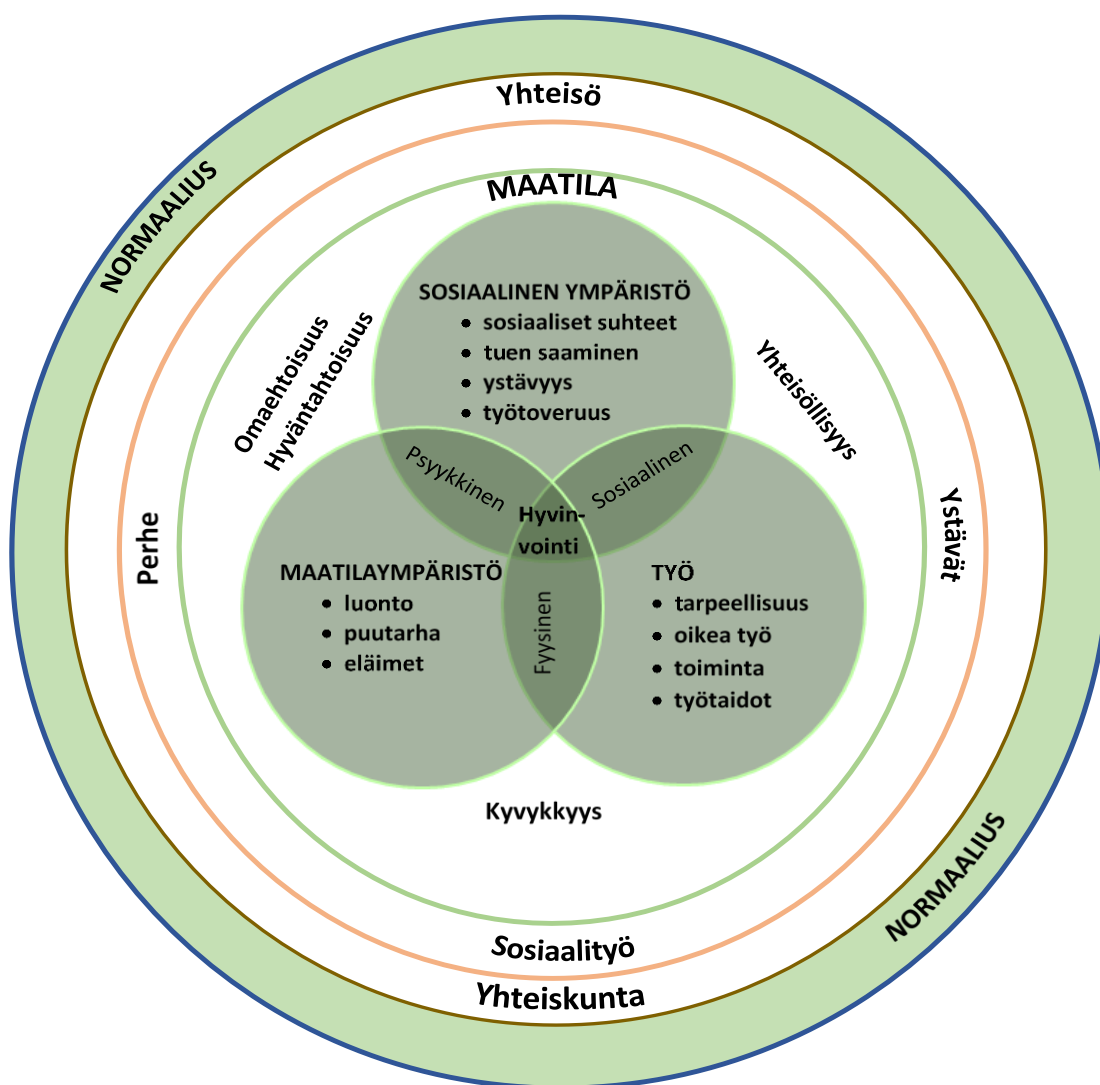
Eläimistä, kyllä, eläimistä... Kun tulet aamulla ja alat antamaan heinää, että ne voivat syödä, niin sitten koet jonkinlaista onnellisuutta... en tiedä... En tiedä mitä se on, mutta ne ymmärtävät, että sinä olet siellä niitä varten.

Luonnon ja rakennetun maatilaympäristön merkitys terapeuttisena ja hoitavana elementtinä mainittiin viidessä tutkimuksessa. Iancun ym. (2010) Hollantiin liittyvässä tutkimuksessa luontoympäristö ei näyttäytynyt niin suurella roolilla kuin siinä kerrottiin aiemmissa norjalaisissa tutkimuksissa sen näyttäytyneen. Tutkimuksen tekijät arvelevat sen johtuvan siitä, että Norjassa maisema on vaikuttavampi. Hassinkin ym. (2010, 427) hollantilaisessa tutkimuksessa maatilaympäristön ja luonnon rauhaa ja hiljaisuutta arvostettiin, koska se koettiin vähemmän stimuloivana kuin kaupunkiympäristö, josta useimmat osallistujat tulivat. Tässä kirjallisuuskatsauksessa mukana olleissa norjalaisissa tutkimuksissa luonto kyllä mainittiin hoitavana tekijänä, mutta se ei silti ollut tärkein hyvinvointia lisäävä tekijä, vaan niitä olivat edellä mainitut sosiaalinen ympäristö ja oikea merkityksellinen työ.

Maatila ei-tyypillisenä kuntoutus- tai hoitoympäristönä tuli esille monissa tutkimuksissa (mm. Hassink ym. 2010, 426). Tärkeä elementti siinä oli kokemus normaaliudesta verrattuna kokemuksiin esimerkiksi mielenterveyskuntoutujien tai kehitysvammaisten päivätoimintakeskuksista ja pitkäaikaistyöttömien työpajoista. Normaaliudella tarkoitetaan tässä lähinnä kuntoutus- ja hoivaympäristön ulkopuolista tosielämän toimintaa ja yhteisöjä. Asiakkaat saattoivat oikeasti kokea olevansa töissä. Oma kokemukseni tukee tätä tietoa. Joitakin pitkäaikaistyöttömiä kouluttamattomia nuoria on työskennellyt tilallamme, ja he ovat mielellään kertoneet toisille esimerkiksi puhelimesta, että ovat töissä yhdellä maatilalla. Työttömien työpajalla ohjaajana ollessani monet kertoivat, että eivät halua toisten tietävän, että

ovat siellä. Hassinkin ym. (2010,426) tutkimuksessa kerrottiin, että maataloja ei pidetä niin leimaavina kuin työpajoja ja päivätoimintakeskuksia. Epävirallinen ja vapaampi ympäristö lisäsi myös vastuuntuntoa ja itsenäisyyttä sekä integroitumista normaaliin yhteiskuntaan.

Ekososiaalinen teoria pitää kokonaisvaltaisen ajattelun merkitystä tärkeänä ihmisen hyvinvoinnille (Matthies, Närhi ja Ward 2001). Kokonaisvaltaisuus tuli näiden tutkimustulosten pohjalta monella tavalla jo osoitetuksi. Sitä selkeyttää Leckin ym. (2015, 758) tutkimuksensa yhteenvedon muotoilema kuvio (Kuvio 2), jota on muokattu tähän tutkimukseen sopivaksi.

Kuvio 2. Kuntouttavan maatilatoiminnan kokonaisvaltaisuus

5.3 Sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteiden toteutuminen kuntouttavassa maatilatoiminnassa

Sosiaalisen kuntoutuksen päätavoitteita ovat sosiaalihuoltolain (2014/1301, § 17) mukaan sosiaalisen toimintakyvyn vahvistaminen, syrjäytymisen torjuminen ja osallisuuden edistäminen. Tutkimusaineiston pohjalta nousseet kuntouttavan maatilatoiminnan vaikutukset luokiteltiin uudelleen näiden otsikoiden alle, jolloin niitä on helpompi vertailla sosiaalisen kuntoutumisen tavoitteisiin. Sosiaalinen toimintakyky määriteltiin jo aiemmin sisältävän mm. itsestä huolehtimisen, kotona suoriutumisen, liikkumisen, työn, kommunikoinnin, sosiaaliset vuorovaikutussuhteet, oppimisen ja tiedon soveltamisen (SOSKU 2018). Itsestä huolehtimisen ja kotona suoriutumisen tavoitteet toteutuivat siinä, että toiminta lisäsi kyvykkyyttä ja monenlaisia arkielämän taitoja, vastuullisuutta, omatoimisuutta, psyykkistä tasapainoa ja vakautta monin tavoin sekä riippuvuusongelmien vähenemistä. Liikkumisen kykyä lisäsivät parempi terveys, fyysinen kunto ja yleinen aktiivisuus. Kommunikointi oli mahdollista ja välttämätöntäkin työn ohessa ja varsinkin tauoilla, jolloin yleensä ruokailtiin yhdessä. Sosiaalista ympäristöä pidettiin tärkeimpänä vaikuttavana tekijänä maatiloilla, niin voi olettaa sen kehittäneen myös sosiaalista vuorovaikutusta. Oppimista ja tiedon soveltamista tukivat motivoituneisuuden, pystyvyyden, vastuullisuuden lisääntyminen ja toiminnan kautta oppimisen mahdollisuudet maatiloilla. Työhön kuntoutumista edistivät puolestaan edellisten lisäksi työntekijän identiteetin ja työtoveruuden merkityksen löytyminen.

Osallisuuden lisääntyminen mainittiin useimmissa tutkimuksissa (Kaley ym. 2019, 13–14; Leck ym. 2015, 752; Ellingsen-Dalskau ym. 2016, 2510; Hassink ym. 2010, 426). Osallisuutta koettiin, ei vaan maatilayhteisöön, vaan sen lisäksi integroitumista laajempaan yhteiskuntaan. Sosiaalisia vuorovaikutussuhteita vahvisti erityisesti itseluottamuksen ja itsetunnon lisääntyminen positiivisen, hyväksyvän ilmapiirin ja maatilayrittäjien tuen myötä, masentuneisuuden ja ahdistuneisuuden väheneminen, tunteiden ilmaisutaitojen kehittyminen sekä vastavuoroinen auttaminen. Irrallisuuden tunteen väheneminen ja yhteenkuuluvuuden lisääntyminen mainittiin neljässä tutkimuksessa, mikä kertoo syrjäytymisen vähenemisestä. Tarpeelliseksi itsensä kokeminen nousi yhdeksi tärkeimmistä vaikutuksista, joka osaltaan lisäsi henkistä ja sosiaalista hyvinvointia sekä tuki osallisuuden kokemusta. Sosiaalihuoltolaki mainitsee sosiaaliseen kuntoutukseen kuuluvina asioina muun muassa tukemisen arkisista toimista selviytymiseen ja elämänhallintaan sekä sosiaalisissa vuorovaikutussuhteissa

toimimiseen (Sosiaalihuoltolaki 2014/1301, § 17). Kaikkia näitä voi maatilatoiminnan nähdä sisältävän näiden tutkimustulosten pohjalta, kuten jo aiemmin on tullut esille.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Kuntouttavan maatilatoiminnan vaikutukset ovat tässä kirjallisuuskatsauksessa mukana olevien tutkimusten perusteella lähes poikkeuksetta positiivisia ja ilmenevät monipuolisesti kaikilla hyvinvoinnin ulottuvuuksilla eli psyykkisessä, fyysisessä ja sosiaalisessa hyvinvoinnissa. Siten voi todeta, että mukaan otettujen hyvinvoinnin muodostumiseen liittyvien teorioiden esittämät ajatukset toteutuvat toiminnassa. Koska toiminnallisuuden teoria oli muotoiltu sosiaalityön teoriapohjaa ajatellen, niin sen toteutuminen kuntouttavassa maatilatoiminnassa tarjoaa sosiaalityölle sen teoriapohjaa vastaavan toimintamenetelmän ja samalla ekososiaalisen teorian mukaisen toimintatavan luoda uudenlaista suhdetta ihmisen, ympäristön ja luonnon välille. Toiminnassa täyttyvät myös itseohjautuvuusteorian mukaiset pysyvyyden, omaehtoisuuden ja yhteisöllisyyden tarpeet sekä lisäksi Martelan (2014) siihen ehdottama hyväntahtoisuuden tarve.

Hassinkin ym. (2010, 429) tutkimuksen yhteenvedossa kiteytettiin mielestäni osuvasti kuntouttavan maatilatoiminnan vaikuttavuus hyvän elämän neljän ideaalin, normaaliuden, mielekkyyden, osallisuuden ja aktiivisuuden toteutumiseen: kokemus työntekijänä olemisesta potilaana tai asiakkaana olemisen sijaan lisää normaaliutta, huolen pitäminen eläimistä, kasveista ja ympäristöstä lisää mielekkyyttä, kontaktit maatilayhteisössä vahvistavat osallisuutta ja oikea, hyödyllinen, monipuolinen työ lisää aktiivisuutta. Hieno kuvaus oli myös Kaleyn ym. (2019) tutkimuksen loppuyhteenvedossa. Sen mukaan maatilatoiminnasta oli löydettävissä kaksi erityyppistä terapeutista matkaa. Se saattaa olla matka muutokseen, eri tavalla tekemiseen ja olemiseen, mikä vaikuttaa monella tavalla hyvinvointiin. Toinen on matka turvalliseksi koettavaan, hoitavaan ympäristöön, jossa ihminen hyväksytään ja saa tehdä hyödyllistä työtä; se on tavallaan matka pyhään paikkaan, joskus jopa pakopaikka arjesta. Sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaista monet voivat aluksi tarvita aluksi juuri jälkimmäistä matkaa, josta siirtyvät vähitellen matkalle muutokseen.

Itselleni oli hieman yllättävää se, ettei negatiivisia asioita raportoitu enempää. Työtoveruus rakentui aina positiivisessa hengessä, eikä työyhteisöön liittyviä ristiriitoja juuri kerrottu olevan. On todennäköistä, että niitä varsinaisessa tutkimusraportissa oli kirjattu enemmän, mutta ei noihin tutkimusartikkeleihin ollut nostettu enempää. Kiikeri ja Ylikoski (2004, 24) varoittavat tieteellisten artikkelien mahdollisuudesta vinouttaa tutkimustuloksia. Artikkeleihin ei ehkä tarkoituksellisesti oteta mukaan kovin paljon tutkimuksen negatiivisia tuloksia. Olisi paneuduttava varsinaisiin tutkimusraportteihin, jos mielisi saada vielä totuudenmukaisemman kuvan asioista. Kuitenkin artikkelit on julkaistu tieteellisesti laadukkaiksi arvioiduissa kansainvälisissä julkaisuissa, joihin otettuihin artikkeleihin voidaan paremmin luottaa.

Yllättävä havainto tutkimuksessa oli myös se, että suurin vaikutus hyvinvointiin oli sosiaalisella tuella, joka saatiin maatilayrittäjältä. Yrittäjä koettiin epävirallisempänä kuin ammattiauttajat, mikä tuki normaaliuden tunnetta. Jokaisella maanviljelijällä tai yrittäjällä ei ollut sosiaali- ja terveystalouden koulutusta taustalla, mutta se saattoi toisinaan osoittautua tehokkaammaksi tavaksi integroida työn tekemiseen. Työntekijänä ja kollegana oleminen asiakkaana tai potilaana olemisen sijaan olikin tärkeä tekijä sekä oikea merkityksellinen työ. Maatilayrittäjän tuki oli usein työhön opastamista ja siinä tukemista. Sairaus tai muu rajoite sai jäädä taka-alalle, vaikka sairauden aiheuttamat huonotkin päivät huomioitiin. Toiminnan vaikuttavuudessa ja hyvinvoinnin muodostumisessa merkittävin asia näyttää näiden tutkimusten perusteella olevan normaaliuden korostuminen, vaikka joillekin toiminnassa mukana olleille toimintaympäristö saattoi huomattavasti poiketa siitä, mihin he olivat tottuneet.

Kuntouttava maatilatoiminnan näyttää soveltuvan hyvin sosiaalisen kuntoutuksen menetelmäksi. Sosiaalisen kuntoutuksen päätavoite sosiaalisen toimintakyvyn paraneminen tuli toiminnan vaikutuksia kirjattaessa monin tavoin osoitetuksi. Osallisuuden kokeminen lisääntyi merkittävästi vuorovaikutus- ja sosiaalisten taitojen kehittyessä sekä koettaessa, että tullaan hyväksytyiksi työntekijöinä rajoituksista huolimatta. Aktiivisuus ja sosiaalisuus lisääntyivät toiminnan ulkopuolellakin, mikä vähentää syrjäytymistä. Oikean tarpeelliseksi koetun työn tekemisen myötä ollaan jo matkalla kohti työelämää.

Näiden tutkimustulosten soveltamisessa suoraan suomalaisiin sosiaalipalveluihin on suhtauduttava hiukan kriittisesti, sillä mukana ei ollut yhtään suomalaista tutkimusta. Kuitenkin tulokset näyttivät samansuuntaisilta kaikissa tutkimuksessa mukana olleissa maissa, niin voi

olettaa, että suomalaisella maatilalla toiminta on vaikutuksiltaan vastaavanlaista. Suomalainen maaseutukulttuuri ei ehkä ole niin yhteisöllistä kuin Keski-Euroopassa, mikä voisi muuttaa tuloksia yhteisöllisyyden merkityksestä. Kuitenkin useimmilla kuntouttavaa maatilatoimintaa tarjoavilla maatiloilla on usein monenlaista toimintaa, joka lisää kontakteja ympäröivään yhteisöön. Tutkimuksessa tuli ilmi, että maanviljelijän perheenjäsenilläkin oli tosinaan iso merkitys osallisuuden ja itsetunnon vahvistumisessa, mikä suomalaisilla tiloillakin usein mahdollistuu.

Toivon, että tämän kirjallisuuskatsauksen tulokset osaltaan vakuuttaisivat sosiaalipalveluiden järjestäjiä toiminnan vaikuttavuudesta ja rohkaisisivat maatilayrittäjiä kehittämään toimintaa. Tarvitaan silti lisää suomalaista tutkimusta kuntouttavasta maatilatoiminnasta niiltä tiloilta, joilla toimintaa jo on olemassa. Kuntouttava maatilatoiminta voi olla joidenkin ihmisten kuntoutumisessa juuri se oikea ja vaikuttava palvelu, joka monipuolisesti parantaa toimintakykyä, hyvinvointia ja elämänlaatua.

Kirjallisuuskatsauksen tekeminen kaikissa vaiheissaan oli haasteellista mutta mielenkiintoista opeteltavaa. Tämän tutkimuksen haasteeksi muodostui myös suomalaisen tieteellisen tutkimuksen puuttuminen aiheesta. En kuitenkaan halunnut muuttaa aihetta, sillä lukemani ammattikorkeakoulujen opinnäytetyöt kertoivat toiminnan vaikuttavuudesta ja halusin saada aiheesta enemmän tietoa. Niinpä päädyin tutkimaan englanninkielisiä tutkimusartikkeleita. Englannin kielikin alkoi pikkuhiljaa sujua. Samalla sain käsityksen siitä, millaista on Green Care -toiminta ja kuntouttava maatilatoiminta muualla Euroopassa. Oli ilahduttavaa huomata, että mielenkiinto toimintaa kohtaan oli suurta, toimintaa tuottavien tilojen määrä lisääntyi jatkuvasti ja vaikuttavuus oli tunnistettu palvelujärjestelmässä.

Olin vielä ennen tämän työn palauttamista sähköpostitse yhteydessä Luonnonvarakeskuksen tutkijaan Anja Yli-Viikariin, jolla tarkistutin Green Caren ja kuntouttavan maatilatoiminnan osalta, ettei tässä ole niitä koskevia asiavirheitä. Hänen mielestään tämän työn myötä vietään aiheesta käytävää keskustelua aimo askel eteenpäin. Mielenkiintoinen yhteensattuma oli, että hän oli juuri suunnittelemassa Kuntoutus-lehteen artikkelia vaikuttavuustiedon tuottamisesta. (Yli-Viikari 2019.) Toivonkin, että osaltani olen edesauttamassa kehitystä tämän tutkielman myötä ja lisäämässä, ei vain sosiaalityön asiakkaiden hyvinvointia, vaan myös maaseudun elinvoimaisuutta ja palvelurakenteen monipuolistumista.

LÄHTEET

Alasuutari, Pertti (2011) *Laadullinen tutkimus 2.0*. Tampere: Vastapaino.

Aveyard, Helen (2010) *Doing A Literature Review In Health And Social Care: A Practical Guide*. McGraw-Hill Education. Berkshire: Open University Press.

Bragg, Rachel & Leck, Cris (2017) *Good practice in social prescribing for mental health: The role of nature-based interventions*. Natural England Commissioned Reports, Number 228. York: Natural England.

Dec, Edward & Ryan, Richard (2000) *Self-Determination Theory and the Facilitation of Intrinsic Motivation, Social Development, and Well-Being*. University of Rochester.

Ellingsen-Dalskau, Lina H & Berget, Bente & Pedersen, Ingeborg & Tellnes, Gunnar & Ihlebæk, Camilla (2016) *Understanding how prevocational training on care farms can lead to functioning, motivation and well-being*. *Julkaisussa Disability and Rehabilitation* 38 (25), 2504–2413.

Fink, Arlene (2005) *Conducting Research Literature Reviews: From the Internet to the Paper*. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc.

Green Care Finland 2019. Saatavilla < <http://www.gcfinland.fi/>>. Viitattu 10.10.2019.

Haimi, Tea & Hurme, Jaana (2007) *Sosiaalisen kuntoutuksen käsite 1950-luvulta nykypäivään. Käsittehistoriallinen tarkastelu sosiaalisen kuntoutuksen käsitteestä*. Pro gradu -tutkielma. Sosiaalityö. Jyväskylän yliopisto: Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos.

Hassink, Jan & Elings, Marjolein & Zweechorst, Marjolein & van den Nieuwenhuizen, Noor & Smit, Annet (2016) *Care farms in the Netherlands: Attractive empowerment-oriented and strengths-based practices in the community*. *Julkaisussa Health & Place* 16, 423–430.

Haubenhofner, Dorit Karla & Elings, Marjolein & Hassink, Jan & Hine, Rachel Elizabeth (2010) *The Development of Green Care in Western European Countries*. *Julkaisussa Explore: The Journal of Science and Healing* 6 (2), 106–111.

Helenius, Leena (2012) *Paradigman muutos kestävän elämäntavan ja kulttuurin pohjana*. Teoksessa Helne, Tuula & Silvasti, Tiina. *Yhteyksien kirja. Etappeja ekososiaalisen hyvinvoinnin polulla*. Helsinki: Kelan tutkimusosasto. 50–63.

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (2004) *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Iancu, Sorana C & Zweechorst, Marjolein B. M & Veltman, Dick J & van Balkom, Anton J. L. M & Bunders, Joske F. G. (2014) *Mental health recovery on care farms and day centres: a qualitative comparative study of users' perspectives*. *Julkaisussa: Disability and Rehabilitation* 36 (7), 573–583.

Julkaisufoorumi (2019) JUFO-portaali. Saatavilla < <https://jfp.csc.fi/group/arviointisivusto>>. Viitattu 1.12.2019.

- Järvikoski, Aila & Härkäpää, Kirsi (2008) Kuntoutuskäsityksen muutos ja asiakkuuden muotoutuminen. Teoksessa Paavo Rissanen, Tapani Kallanranta, Asko Suikkanen (toim.) Kuntoutus. Duodecim. 51–62.
- Järvikoski, Timo (2009). Ympäristösosiologian teoriakamppailuja. Teoksessa Massa, Ilmo (toim.) (2009) Vihreä teoria. Ympäristö yhteiskuntateorioissa. Helsinki: Gaudeamus. 78–102.
- Kaley, Alexandra & Hatton, Chris & Milligan, Christine (2019) Therapeutic spaces of care farming: Transformative or ameliorating? Julkaisussa *Social Science & Medicine* 227, 10–20.
- Kananoja, Aulikki (2012) Sosiaalinen kuntoutus ja sosiaalihuollon uudistuksen suunta. Artikkelilehti lehdessä *Kuntoutus* 4 / 2012.
- Kiikeri, Mika & Ylikoski, Petri (2004) Tiede tutkimuskohteena: filosofinen johdatus tietentutkimukseen. Helsinki: Gaudeamus.
- Knights Care Farm (2019) Farming on Prescription – A New Service from Knights Farm. Saatavilla < <https://www.knightscarefarm.co.uk/farming-on-prescription>>. Viitattu 23.10.2019.
- Korhonen, Anne & Liski-Markkanen, Sari & Nikander, Kirsi & Roos, Iren (2012) Green Care – Vihreä Hoiva maaseudulla. Kyselyiden ja haastatteluiden yhteenvetoraportti. TTS:n julkaisu- ja 413. Nurmijärvi.
- Leck, Cris & Upton, Dominic & Evans, Nick (2015) Growing well-beings: The positive experience of care farms. Artikkelilehti julkaisussa *British Journal of Health Psychology* 20, 745–762.
- Martela, Frank (2014) Itseohjautuvuusteoria – Eli onnellisen elämän kolme keskeisintä tekijää. Frank Martelan kotisivut. Saatavilla < <https://frankmartela.fi/2014/04/04/itseohjautuvuusteoria-eli-kolme-vastaustasiihen-mika-tekee-ihmisen-onnelliseksi/>>. Viitattu 7.12.2019.
- Matthies, Aila-Leena & Kati Närhi & Dave Ward (toim.) (2001) *Eco-social Approach in Social Work*. Jyväskylä: Sophi.
- Metsämuuronen, Jari (2005) Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Helsinki: Gummerus
- Niemelä, Pauli (2009) Ihmisen toiminnallisuus ja hyvinvointi sosiaalityön teoreettisen ymmärryksen perustana. Teoksessa Mäntysaari, Mikko & Pohjola, Anneli & Pösö, Tarja (toim.) *Sosiaalityö ja teoria*. Jyväskylä: PS-kustannus. 183–206.
- Närhi, Kati & Matthies, Aila-Leena (2001) What is the ecological (self)consciousness of social work? Perspectives on the relationship between social work and ecology. Teoksessa Aila-Leena Matthies & Kati Närhi & Dave Ward (toim.) *Eco-social Approach in Social Work*. Jyväskylä: Sophi. 16–53.
- Närhi, Kati & Matthies, Aila-Leena (2018) Ekososiaalinen transiitio, kestävyuden kysymykset ja luonto voimavarana sosiaalityön pro gradu –tutkimuksessa. Teoksessa Närhi,

Kati & Matthies, Aila-Leena (toim.) Ympäristökysymys suomalaisessa sosiaalityön tutkimuksessa. YFI julkaisuja - YFI Publications 5. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. 5–14.

Närhi, Kati (2015) Ekososiaalinen viitekehys sosiaalityössä. Artikkelijulkaisussa *Janus* 23 (3), 322–328.

Palvelusetelilaki 2009/569. Laki sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä.

Pedersen, Ingeborg & Ihlebæk, Camilla & Kirkevold, Marit: Important elements in farm animal-assisted interventions for persons with clinical depression. 2012. Julkaisussa *Disability and Rehabilitation* 34 (18), 1526–1534.

Polycon Oy (2019) Palveluseteli tarjoaa monia mahdollisuuksia. <<https://www.polycon.fi/ajankohtaista/uutiset/39-uutiset-2019/496-varaosatietojen-tuonti-excelin-avulla-3>> Viitattu 5.10.2019.

Salminen, Ari (2011) Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Opetusjulkaisuja 62. Julkisjohtaminen 4. Vaasan yliopisto.

Salovuori, Tuomo (2014) Luonto kuntoutumisen tukena. Tampere: Mediapinta.

Sempik, Joe & Hine, Rachel & Wilcox, Deborah (toim.) (2010) Green Care: A Conceptual Framework. A Report of the Working Group on the Health Benefits of Green Care. Loughborough: Loughborough University.

Soini, Katriina & Ilmarinen, Katja & Yli-Viikari, Anja & Kirveennummi, Anna (2011) Green Care sosiaalisena innovaationa suomalaisessa palvelujärjestelmässä. Artikkelijulkaisussa *Yhteiskuntapolitiikka* 76 (3), 320–331.

Soini, Katriina & Vehmasto, Elina (2014) Kohti suomalaista Green Care -toimintatapaa. Teoksessa Vehmasto, Elina (toim.) Green Care -toimintatavan suuntaviivat Suomessa. Jokioinen: MTT. 8–28.

Soini, Katriina (2014) Green Care -toiminnan vaikuttavuuden arvioinnin lähtökohdat. Teoksessa Soini, Katriina (toim.) Luonnosta hoivaa ja voimaa. Miten arvioida Green Care -toiminnan vaikuttavuutta. Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus. Jokioinen: MTT

Sosiaalihuoltolaki 2014/1301.

Sosiaalisen kuntoutuksen valtakunnallinen kehittämishanke (SOSKU) ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (2018) Suositus työikäisten sosiaalisen kuntoutuksen järjestämisen laatu-kriteereiksi. Saatavilla <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137281/URN_ISBN_978-952-343-249-9.pdf?sequence=1&isAllowed=y> Viitattu 28.10.2019.

Spain, Marian (2019) Launching the Growing Care Farming project. Natural England. UK:n hallituksen kotisivut. Saatavilla <<https://naturalengland.blog.gov.uk/2019/05/30/launching-the-growing-care-farming-project/>>. Viitattu 23.10.2019.

Steigen, Anne Mari & Kogstad, Ragnfrid Eline & Hummelvoll, Jan Kåre (2016) Green Care services in the Nordic countries: an integrative literature review. Karlstads universitet

Fakulteten för humaniora och samhällsvetenskap. Institutionen för sociala och psykologiska studier. Artikkel i teoksessa *European Journal of Social Work*. 19 (5), 692–715.

THL. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (2018) SOTE-uudistus. Palvelujen tuottaminen; laatu. Saatavilla <<https://thl.fi/fi/web/sote-uudistus/palvelujen-tuottaminen/laatu>>. Viitattu 23.11.2018.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2009) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.

Valtee, Pasi (1977) *Sosiaalisen kuntoutuksen käsitteen määrittelyä. Sosiaalisen kuntoutuksen käsite erään viitekehyksen valossa. Pro gradu -tutkielma*. Tampereen yliopisto: Sosiaalipolitiikan, sosiaalihuollon linja.

Väisänen, Raija (2018) *Sosiaalisen kuntoutuksen käsite ja kehitysvaiheet*. Teoksessa Lindh, Jari & Härkäpää, Kristiina & Kostamo-Pääkkö, Kaisa (toim.) *Sosiaalinen kuntoutuksessa*. Rovaniemi: Lapland University Press. 19–38.

Ylilauri, Martta (2018) *Luontoavusteiset hyvinvointipalvelut maaseudun kehittämisessä. Green Care -toiminnan edellytykset Vöyrillä ja Mustasaarella. Aluetieteen lisensiaatintutkielma*. Vaasan yliopisto. Johtamisen yksikkö.

Yli-Viikari, Anja (2019) sähköpostiviesti 14.1.2020.

Yli-Viikari, Anja & Lilja, Taina & Heikkilä, Katariina & Kirveennummi, Anna & Kivinen, Tapani & Partanen, Ulla & Rantamäki-Lahtinen, Leena & Soini, Katriina (2009) *Green Care – terveyttä ja hyvinvointia maatilalta*. Jokioinen: Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus.

Yli-Viikari, Anja & Suomela, Maria (2016) *Maatilat kasvatuksen ja kuntoutuksen ympäristöinä - kokeilutoiminnan kautta kasvuun*. Artikkelit lehdessä *Maaseudun uusi aika* 3/2016.

Liite 1: Tutkimusartikkelit, asiakasryhmät, tutkimusmenetelmät ja keskeiset tulokset

Tutkimuksen tiedot	Asiakasryhmä ja valtio	Aineisto ja menetelmät	Vaikutukset	Vaikuttaneet tekijät
1. Ellingsen-Dalskau Lina H, Berget Bente, Pedersen Ingeborg, Tellnes Gunnar & Ihlebæk, Camilla: Understanding how prevocational training on care farms can lead to functioning, motivation and well-being. Julkaisussa Disability and Rehabilitation (2016) 38 (25), 2504–2413. JUFO:n taso 1	Pitkäaikaisyöttömät aikuiset, joilla matala koulutustaso. Norja.	Kvalitatiiviset ja kvantitatiiviset tutkimusosiot. 194 asiakasta 56 maatilalta 16 läänin alueelta (läänejä 19) osallistui tutkimukseen.	Kyvykkyyden tunne vahvistui. Yhteisöllisyys. Itsenäisyys, omaehtoisuus, toiminnallisuus, motivaatio lisääntyivät. Yleinen hyvinvointi lisääntyi.	Maatalousyrittäjältä ja puolisoalta saatu tuki. Sosiaaliset kontaktit tilalla. Kokemus hyödyllisenä työntekijänä olosta. Maatila ympäristö. Luonto. Eläimet.
2. Hassink Jan, Elings Marjolein, Zweekhorst Marjolein, van den Nieuwenhuizen Noor & Smit Annet: Care farms in the Netherlands: Attractive empowerment-oriented and strengths-based practices in the community. Julkaisussa Health & Place 16 (2010) 423–430. JUFO:n taso 2.	Mielenterveyskuntoutujat, heikkokuntoiset vanhukset (tässä tutkielmassa eivät vanhukset ole mukana), laitospuoret. Hollanti.	Kvalitatiiviset haastattelut 33 hoivamaatilalla, joihin osallistui 41 asiakasta, 33 yrittäjää ja 27 sosiaalityöntekijää tai sosiaalityön esimiestä. Tutkimus käsitti alueena koko Hollannin.	Turvallisuuden tunne, vastuuntunto, osallisuus lisääntyivät. Saattoi olla oma itsensä. Sisäistä kehitystä tapahtui. Lisäsi järjestystä elämään. Levottomuus ja syrjäytyneisyys vähenivät. Voimaantumista tapahtui. Työskentely lisäsi neljää hyvän elämän ideaalia eli normaaliutta, mielekkyyttä, osallisuutta ja aktiivisuutta.	Hyväksyvä maatilayhteisö. Maatalousyrittäjien tuki ja kunnioittava asenne. Sisäisen kehityksen korostaminen. Ei-tyypillinen, epävirallinen hoitoympäristö, normaalius. Aiemmästä poikkeava ympäristö. Nuorilla selkeät säännöt ja auktoriteetti sekä arvojen välittäminen. Hyödyllinen ja monipuolinen työ. Työskentely omaan tahtiin. Vihreä ja rauhallinen ympäristö. Eläimet ja niistä huolehtiminen

Taulukko jatkuu seuraavalla sivulla.

<p>3. Iancu Sorana C, Zweekhorst Marjolein B. M., Veltman Dick J., van Balkom Anton J.L. & Bunders Joske F.G.: Mental health recovery on care farms and day centres: a qualitative comparative study of users' perspectives. Julkaisussa Disability and Rehabilitation, (2014) 36 (7), 573–583. JUFO:n taso 1</p>	<p>Mielenterveyskuntoutajat. Hollanti.</p>	<p>Kvalitatiivinen vertaileva tutkimus, puolistrukturoitu haastattelu, 14 osallistujaa 13 maatilalla, 7 osallistujaa työtoiminnassa päiväkeskuksessa, 5 osallistujaa luovassa työtoiminnassa päiväkeskuksessa.</p>	<p>Toiveikkuus lisääntyi. Uuden identiteetin muotoutuminen työntekijänä potilaan identiteetin sijaan. Motivoituminen muutokseen. Vastuuntuntoisuus lisääntyi. Osallisuuden tunne vahvistui.</p>	<p>Ohjaajien tai maanviljelijän tuki. Normaalit työtehtävät. Vastuu työtehtävistä. Hyväksyvä ympäristö ja yhteisö. Työoveruus, kollegiaalisuus. Luonto.</p>
<p>4. Kaley Alexandra, Hatton Chris & Milligan Christine: Therapeutic spaces of care farming: Transformative or ameliorating? Julkaisussa Social Science & Medicine (2019) 227, 10–20. JUFO:n taso 3.</p>	<p>Kehitysvammaiset. UK.</p>	<p>13 kehitysvammaisen kokemukset. Kvalitatiivinen tutkimus: havainnointi, haastattelut, videointi, osallistujien kuvien tulkitseminen</p>	<p>Maatilat tarjosivat turvapaikan syrjinnältä. Monenlaiset taidot karttuivat. Asiakkaat tulivat tietoisemmiksi kyvyistään, joka siirtyi myös tilan ulkopuoliseen elämään lisääntyneenä itsenäisyytenä. Fyysinen kunto ja terveys paranivat. Sosiaaliset suhteet paranivat monilla myös maatilalla ulkopuolella. Itseluottamus ja rauhallisuus lisääntyivät.</p>	<p>Säännölliset rutiinit Ymmärtävä ja hyväksyvä ympäristö, maatala turvapaikkana. Eläinten läsnäolo. Kotoisa ympäristö. Fyysinen rasitus. Terveellinen ravinto. Osallistujan omat ominaisuudet ja mieltymykset. Kotiympäristön tuki. Ympäröivä luonto ja maisema.</p>

Taulukko jatkuu seuraavalla sivulla.

<p>5. Leck Chris, Upton Dominic & Evans Nick: Growing well-beings: The positive experience of care farms. Julkaisussa British Journal of Health Psychology (2015) 20, 745–762. JUFO:n taso 1</p>	<p>Mielenterveyskuntoutajat, aikuiset, joilla oli oppimisvaikeuksia, aikuiset, joilla riippuvuusongelmia, kouluttamat nuoret. UK.</p>	<p>UK:n hallituksen hallinnoima pitkittäistutkimus. Kvantitatiivinen kysely 216 toimintaan osallistuneelle, näistä 33:lle tehtiin lisäksi kvalitatiivinen haastattelu puolistrukturoiduin kysymyksin ja 156 osallistujalle seuranta-tutkimus, jossa toistettiin kvantitatiiviset kysymykset uudelleen 1-22 kk kuluttua ensimmäisestä kyselystä.</p>	<p>Onnellisempi olotila. Itseluottamus ja henkinen tasapaino lisääntyivät. Tarpeellisuuden tunne lisääntyi. Sosiaaliset vuorovaikutustaidot paranivat. Osallisuus vahvistui. Opittiin auttamaan toisia. Opittiin uusia taitoja. Tuurvallisuuden tunne lisääntyi. Fyysinen kunto koheni. Nukahtamisvaikeudet vähenivät. Riippuvuusongelmat helpottuivat. Monet hyvistä vaikutuksista siirtyivät myös tilan ulkopuoliseen elämään. Yleinen aktiivisuus parani ja sosiaalinen ympäristö laajeni toiminnallisuuden myötä.</p>	<p>Maatilan henkilökunnan asenne. Tavallisuudesta poikkeavat tehtävät ja ympäristö. Monipuoliset tehtävät. Oikea, tarpeellinen työ. Raikas ulkoilma ja kosketus maahan. Rutiinit. Vuorovaikutus eläinten kanssa. Toiminnallisuus. Terapeuttinen yhteisö. Vastavuoroinen auttaminen. Sosiaalinen vuorovaikutus. Fyysinen rasitus. Maatilalla vietetyn ajan pituus.</p>
<p>6. Pedersen Ingeborg, Ihlebæk Camilla & Kirkevold Marit: Important elements in farm animal-assisted interventions for persons with clinical depression. Julkaisussa Disability and Rehabilitation(2012) 34:18, 1526–1534. JUFO:n taso 1</p>	<p>Mielenterveyskuntoutajat. Norja.</p>	<p>Kvalitatiivinen haastattelu. 8 osallistujaa, 25-54-vuotiaita, jotka työskentelivät maataloilla 0-14 kk.</p>	<p>Joillekin kokemus oli käännekohta toipumisen suuntaan. Itsensä hyödylliseksi ja arvostetuksi kokeminen vahvistui. Ihmisarvo palautui. Eläimet antoivat läheisyyttä, rauhaa sekä energiaa. Itseluottamus ja itsetunto lisääntyivät. Opittiin uusia taitoja.</p>	<p>Tavallinen elämä tilalla. Viljelijän tuki, arvostus ja ymmärrys rajoitteista. Kokemus työntekijänä olosta eikä asiakkaudesta. Normaalius korostui. Töiden joustavuus huonoina päivinä. Tehtävistä selviytyminen. Eläimet arvostivat hoitoa ja hoitajaa.</p>